

Lesník

ČASOPIS ZAMESTNANCOV • LESY Slovenskej republiky, štátny podnik • december 2015

12

Ľudia pre lesy, lesy pre ľudí

Obsah

3 Editorial	14 Kalendár 2016
~ Anketa	16 Lesník v kimone
4 Jedlička pod stromček	18 Vianočná exotika z Podpoľania
~ Pestovanie vianočných stromčekov prechádza zmenami	19 Lesní pedagógovia z OZ Slovenská Ľupča vykročili správnou nohou
5 Geografický informačný systém LESOV SR získal cenu SAG AWARD 2015	~ Uveríte?
6 Financovanie LESY – DREVO 2015	20 Vývoj lesného hospodárstva v Uhorsku v Rakúskej monarchii
~ Ochrana a manažment veľkých šeliem na Slovensku	22 Tajomstvom opradený porcelán
7 Topoľčianski lesníci očakávajú dobrú úrodu citrónov	23 Unikátne negatívy
8 Hory si ich aj vzali	24 LESOŇ OBECNÝ
Pre deti
9 Rozprávková správa	25 Kaštielik Morské oko
Naše zariadenia
10 Nerob druhým to, čo nechceš, aby iní robili Tebe	~ Kapor po perňštejnjsky
Receptár
11 Rowlandovské lesné pamätníky	26 Háľky (5/5)
Háľky na buku
~ Lesnícky cintorín na Čiernom Váhu	27 Kalendár podujatí
13 Ing. Andrej Kavuljak, 130. výročie narodenia lesníckeho historika	~ Pozvánka – zimný kurz trúbenia
~ Pozvánka	~ Životné jubileá
	~ Pracovné jubileá
	28 Svet orechov

4

9

11

16

Lesník

časopis zamestnancov
LESY Slovenskej
republiky, štátny podnik
december 2015

Šéfredaktor:
Ing. Vlastimil Rezek (vr)

Redaktorka:
Mgr. Anna Sliacka (as)

Stáli prispievatelia:
Ing. Milan Longauer
Ing. Viliam Stockmann
Ing. Martina Velká

Grafická úprava:
ANGEMY, s.r.o.
www.angemy.eu

Foto na obálke:
Anna Sliacka
Vianočné stromčeky
Horná Hriňová

Adresa redakcie:
LESY SR, š.p.
Námestie SNP č. 8
975 66 Banská Bystrica
telefón: 048/43 44 278
fax: 048/43 44 191
e-mail: vlastimil.rezek@lesy.sk

Tak už je to tu zas. Predvianočné nákupy, plné obchody, nákupné centrá, námestia so stánkami a tisíckami zbytočných, ale niekedy strašne zlatých drobností. Každý rok si hovoríme, že nabudúce už to nenecháme na poslednú chvíľu, že darčeky a všetko potrebné nakúpime s predstihom, najlepšie niekedy v októbri či ešte skôr. No, nehovorím iba za seba, keď skonštatujem, že sa to opäť nepodarilo. O rok to už bude inak, lepšie... asi.

Čo sa v odchádzajúcom roku podarilo alebo nepodarilo v súkromnom živote či v zamestnaní, už je vecou každého z nás. Pokiaľ nás úspechy povzbudia a neúspechy zdravo naštartujú, je to v poriadku. Akékoľvek emócie sú lepšie ako odovzdanosť a lertargia! O rok to už bude inak, lepšie...asi.

Nechajme však predsavzatia predsavzatiami. Na tie je času dosť začiatkom roka. Redakcia časopisu Lesník vám želá pokojné chvíle nielen počas vianočných sviatkov, ale aj v závere roka, aby ste si vychutnali tých niekoľko chvíľ s rodinou a priateľmi a zabudli na celoročný stres a starosti.

Prijemné čítanie a šťastné a veselé, priatelia.

Prijemné čítanie

Anketa

Nákupné centrá zahájili vianočnú sezónu už na konci októbra a ponuka umelých stromčekov na trhu sa z roka na rok rozširuje. Na parkoviskách pred obchodnými domami počas decembra je možné kúpiť živé stromčeky dovážané zo zahraničia.

Pocít'uj ete v posledných rokoch výrazne zmeny v odbyte živých vianočných stromčekov z vlastnej produkcie?

Ján Rak

riaditeľ OZ Semenoles

Semenoles sa intenzívnejšie venuje pestovaniu vianočných stromčekov od roku 2006. Tieto len teraz postupne dorastajú do parametrov zodpovedajúcich kvalitatívnym triedam pre predaj. V posledných rokoch je vo všeobecnosti možné pozorovať návrat ľudí k živým vianočným stromčekom. Vôňa ihličia počas sviatočných dní dotvára atmosféru Vianoc. Zákazníci vyslovene vyhľadávajú „slovenské vianočné stromčeky“, ktoré im vie preukázateľne zabezpečiť Semenoles. Tieto stromčeky nemusia prekonávať časovo náročnú cestu zo zahraničia po ich odrezaní, a preto aj dlhšie vydržia. U nás je možné stromček vidieť ešte rastúci na plantáži. V súčasnosti približne 80 % všetkých vianočných stromčekov určených na predaj odobierajú veľkoodberatelia a rastúci záujem zo strany bežných občanov zatiaľ nedokážeme na 100 % naplniť, čo sa však zmení postupne v ďalších rokoch. OZ pestuje na 22 ha plantáži približne 65 000 kusov vianočných stromčekov.

Vladimír Masica

riaditeľ OZ Slovenská Lupča

Na položené otázky môžem veľmi krátko odpovedať – nepocítujeme. Záujem o živé vianočné stromčeky je po minulých rokoch plus mínus na tej istej úrovni a pre náš OZ je to hlavne na lesných správach Slovenská Lupča a Staré Hory, ktoré sú rýchlo dostupné z mesta Banská Bystrica. Na vzdialenejších LS od centra mesta už takýto dopyt nie je. Musíme si však povedať aj to, že nakoľko my vianočné

stromčeky pripravujeme z prerezávkových porastov (vyberáme menej kvalitné jedince), tak len ťažko môžeme konkurovať stromčekom pestovaným na plantážach špeciálne kvôli tomuto účelu. Preto radi u nás vítame aj opozdilcov, ktorí na poslednú chvíľu zistia, že sú už vianoce a kúpia, čo hora dala.

Martina Ondrejková

referent pre pestovanie a ochranu lesa OZ Šaštín

V porovnaní s minulosťou zaznamenávame na našom odštepnom závode pokles záujmu o vianočné stromčeky. Pokles určite súvisí s neustále sa rozširujúcim sortimentom umelých aj živých vianočných stromčekov. V ponuke nášho odštepného závodu je borovica lesná, ktorá pochádza z výchovných zásahov z lesných porastov, čiže nie je pestovaná účelovo na plantážach. Z tohto dôvodu nemôžu naše vianočné stromčeky kvalitou konkurovať tým, ktoré majú v ponuke obchodné domy a záhradné centrá. Napriek tomu máme domácich aj „cezpoľných“ kupujúcich, ktorí každoročne dajú prednosť našej borovici, kvôli jedinečnej vôni ihličia a živice, ktorá v domovoch vyčarí tú správnu vianočnú atmosféru.

Ing. Milan Dolňan

konateľ Lesov mesta Brezno, s.r.o.

Vianočné stromčeky – ich výrub a distribúciu sme my lesníci často brali ako obťažovanie, nejakú prácu navyše. Nevedomili sme si, že máme jedinečnú príležitosť sa verejnosti odprezentovať v dobrom svetle práve v tomto peknom

období. Využili to výrobcovia umelých, čistých no nevoňavých stromčekov, ktoré sú ekologicky horšie ako naše, šetrne vybraté v prečistkách. Zahraničie so živými, súmerne rastúcimi je tá úroveň, ku ktorej by sme mali smerovať. Sú drahšie ako naše a teda prístupné nie všetkým. Ostatní v prijateľných cenách sú uspokojovaní našimi stromčekom, čím predchádzame prípadným krádežiam. Na stránkach nášho „Lesníka“ by bolo vhodné podeliť sa so skúsenosťami pestovateľov vianočných stromčekov, legislatívou, tvarovaním a podobne, a tak rozšíriť našu ponuku.

Ing. Štefan Kontšek

PALUSTRIS, s.r.o., Horná Hriňová

Poklesu záujmu o naše vianočné stromčeky sa neobávam, pretože slovenský trh je absolútne smädný po kvalitných vianočných stromčekom. Preto aj robím kurzy na pestovanie týchto stromčekov bez obáv z konkurencie. Tu v Hornej Hriňovej pestujeme stromčeky na 3 ha a aj to len na prílepenie, pretože na zbohatnutie by sme museli mať aspoň 30 ha. Teraz je tu približne 5000 stromčekov a ročne sa predá niekoľko stovák. Takže biznis s umelými stromčekom a dovážanými živými na nás nevlýva. Bratislava od nás berie veľa, hádam najviac a potom aj BB, pretože o nás vedia a po dobrých skúsenostiach s nami sa už nikdy nevrátia pred nákupné centrá kúpiť si taký napoly-suchý napr. z Dánska, ktorý ani nevoní. Potom berie dosť Lučenec, menej Zvolen alebo Detva a najmenej Hriňová. ■

Jedlička pod stromček

Hoci sme len na začiatku decembra, v období, kedy čas Vianoc je predo dvermi, prvé vianočné stromčeky už „prekračujú“ prahy rôznych domácností a príbytkov. Vydobyli si priestor v reklamách a sú súčasťou výzdob národných centier, námestí obcí i miest už počas novembra. Ale prvý vianočný stromček, ktorý symbolicky odštartoval celoslovenskú akciu Stromček pod stromček, odovzdal 4. decembra generálny riaditeľ LESOV Slovenskej republiky RNDr. Peter Morong deťom z krízového strediska pre deti a osamelých rodičov Domu svätej Alžbety v Banskej Bystrici.

Od tohto dňa desiatky lesníkov zo štátneho podniku LESY Slovenskej republiky odnášajú už po dvanásťkrát takmer štyri stovky stromčekov do nemocníc, detských domovov, domovov špeciálnych služieb, špeciálnych škôl a do náhradných pestúnskych rodín. Prvá symbolická jedlička urobila radosť 22 deťom vo veku od niekoľko mesiacov do 18 rokov a siedmim mamičkám, ktoré tu našli v tomto období svoj dočasný domov. „Živý vianočný stromček sme nemali už niekoľko rokov, deti sa veľmi potešia,“ povedala riaditeľka zariadenia Ľubica Michalíková.

Lesnícka akcia Stromček pod stromček má svoju bohatú dvanásť ročnú tradíciu, počas ktorej priniesla kúsok lesa v podobe vianočných stromčekov tisíciam detí z rôznych zariadení na Slovensku. Tieto zariadenia majú každoročne možnosť objednať si ten svoj voňavý symbol Vianoc na jednotlivých odštepovaných závodoch alebo lesných správach.

-as-

Pestovanie vianočných stromčekov prechádza zmenami

Dvadsaťdva hektárov plantáží a viac ako 65.000 rozpestovaných vianočných stromčekov. To je súčasnosť tohto biznisu v štátnom podniku LESY SR, OZ Semenoles. V optimálnom čase rastu deväť až desať rokov. Teoreticky je možné z tejto výmery predáť ročne okolo 8000 stromčekov. Realita je však iná.

„V tomto roku predá OZ Semenoles odberateľom 1800 kusov, čo je na úrovni minulého roku. Oproti minulosti získavame ďalších odberateľov aj z blízkej ČR, kde sa pestovaniu vianočných stromčekov venuje oveľa väčšia pozornosť. To však neznamená, že budeme v ich vleku. Musíme hľadať odberateľov, aby sme vypestovanú produkciu umiestnili na trhu so ziskom. Je dôležité prispôbiť sa zvýšeným nárokom na kvalitu a tiež výšku expedovaných stromčekov,“ hovorí riaditeľ závodu Ján Rak.

Pestovanie vianočných stromčekov v OZ Semenoles preto očakávajú veľké zmeny, ktoré majú priniesť vyššiu ziskovosť. Zatiaľ nám výnosy z predaných stromčekov približne kryjú náklady na ich pestovanie. „To však nestačí aby sme pokryli prípadné straty,“ hovorí riaditeľ. Na zvy-

šovanie predajných cien nie je v súčasnosti veľký priestor, zostáva iba cesta znižovania nákladov. Jednou z možností je koncentrácia pestovania stromčekov na väčšie plantáže, kde sa lepšie využije dostupná technika a obmedzením počtu malých roztrúsených plantáží sa znížia náklady na dopravu ľudí i strojov.

Ďalšou novinkou bude likvidácia nevhodných stromčekov a ich využitie na predaj čečiny. OZ si od tejto zmeny sľubuje aspoň čiastočnú návratnosť vložených prostriedkov do pestovania slabšieho, nevhodného materiálu na predaj, o ktorý by inak nebol záujem. Zároveň sa tak uvoľnia plochy pre mechanizmy, čím opäť klesnú náklady na prípravu pre pestovanie novej generácie stromčekov. Doterajšia prax bola taká, že slabšie jedince sa ponechávali dorásť. To však znemožňovalo mechanizovanú výsadbu novej generácie stromčekov.

S klesajúcou potrebou množstva sadeníc na klasickú umelú obnovu lesa sa uvoľňujú plochy, ktoré OZ Semenoles využije na výsadbu vianočných stromčekov. Príkladom je stredisko Kmeťová, kde bude k dispozícii takmer štrnásť hektárová plocha. Po rekonštrukcii zrubu, ktorý je v areáli škôlky, je možnosť rozvoja agro-

turistiky pre blízke okolie reálna. „So zvyšovaním celkovej výmery nad 25 ha zatiaľ nepočítame, sústredíme sa na tvarovanie a dosiahnutie maximálnej kvality existujúcich plantáží.“

Aké sú teda plány Semenolesu v tomto biznise pre nasledujúce roky? „V budúcom roku ponúkne trhu cca 5000 kusov a po dosiahnutí rovnomernej výsadby na nových plochách by sa mali dodávky vianočných stromčekov od OZ Semenoles ustáliť na približne 8000 kusov za rok,“ hovorí Ján Rak. Poznamenáva však, že bez dobrého marketingu a reklamy to nepôjde. Trh je totiž rozdelený a veľkoodberatelia už majú svojich dodávateľov. Hoci sa na OZ Semenoles priamemu predaju obyvateľom na škôlkach nebránia, hlavným smerom by mali byť dodávky veľkoobchodníkom.

O tom, že je priestor na rozvoj tohto podnikania na Slovensku, svedčia desiatky malých plantáží súkromných pestovateľov. Presné štatistiky neexistujú, no odhadom sa v krajine predá niekoľko stotisíc vianočných stromčekov ročne. A to aj napriek pestrej ponuke umelohmotných napodobenín.

-vr-

Geografický informačný systém LESOV SR získal cenu SAG AWARD 2015

Americká softvérová firma ESRI oceňuje riešenie geografického informačného systému (GIS) podniku LESY Slovenskej republiky ako najlepšie technologické a produktové riešenie v tomto segmente za rok 2015 na Slovensku. Pridelenie ocenenia bolo zverejnené na užívateľskej konferencii ESRI Kalifornskom San Diegu v júli 2015. Podnik po niekoľkoročnom útlme vlastného riešenia systému rozhodol o jeho ďalšom vývoji v roku 2012 a do ostrej prevádzky systém spustil v roku 2013. GIS má potenciál odbremeniť jeho užívateľov napríklad od zápisov do služobného deníka a zvýšiť operatívnosť pracovníkov.

Čo prinesie GIS v najbližšom čase? V testovacej prevádzke na OZ Námestovo je nasadená mobilná aplikácia GIS pre smartfóny a GPS, ktorá umožní online záznamy o cestách, aplikovanej chemickej ochrane, umiestnení lapačov či rozsahu poškodenia porastov. Táto aplikácia umožní takmer v reálnom čase sumarizovať napríklad následky kalamít. Pripravuje sa systém na offline prácu s GISom na každom lesnom úseku aj bez kvalitného dátového pripojenia s možnosťou synchronizácie dát podľa možnosti a potreby užívateľov.

Spoluvorcom podnikového riešenia GIS je softvérová firma YMS, ktorá participuje v oblasti centralizovaného GIS podniku a dodáva webové rozhranie pre konečných používateľov. „Pripravujeme vylepšenie systému v podobe vyššej transparentnosti, zdokonaleného filtrovania objektov, možnosť manipulácie s výsledkami filtrovania, prístupnejší export dát pre MS Excel... Používateľ bude pracovať iba s potrebnými vrstvami, odľahčíme ho od nástrojov, ktoré nepoužíva vo svojej práci,“ spresnil analytik YMS pre GIS Slavomír Šipina.

-vr-

Financovanie LESY – DREVO 2015

Medzinárodná vedecká konferencia Financovanie LESY-DREVO sa na pôde Technickej univerzity vo Zvolene tento rok konala už 21.-krát. Hlavnou myšlienkou tohto podujatia je rozvoj spolupráce medzi producentmi a spracovateľmi dreva v oblasti riadenia finančných tokov, investovania a zabezpečovania likvidity.

„Takto pred rokom sa rozoberala téma financovania lesného hospodárstva ako celku a dospeli sme k záveru, že lesné hospodárstvo je jednoznačne v tomto smere poddimenzované čo sa týka európskych zdrojov alebo štátneho rozpočtu. Rozobrali sme príčiny ale najmä dôsledky, ktoré môžu z toho vyplývať...“, pripomenul v skratke vo svojom príspevku hlavnú myšlienku 20. ročníka štátny tajomník MPRV SR Jozef Spevár. Nezabudol zdôrazniť, že 19.11.2015 bola v parlamente schválená výnimka z verejného obstarávania lesníckych činnosti (sadbová a ťažobná), ktorá by po podpísaní prezidentom SR mala nadobudnúť účinnosť od 1.1.2016. Prevažnú časť svojho príspevku zameril na Program rozvoja vidieka do roku 2020, ktorý bol schválený vo februári tohto roka, a ktorý predstavuje poskytovanie finančnej pomoci prostredníctvom európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka aj do lesného hospodárstva. „Ten s alokáciou vyše 180 miliónov eur výlučne do lesného hospodárstva tvorí dôležitý zdroj verejných financií pre subjekty činné v tejto oblasti. Podpora

programov starostlivosti o lesy, ako najdôležitejšieho nástroja v lesnom hospodárstve, ktorých časť bude zabezpečená z Programu rozvoja vidieka a časť zo štátneho rozpočtu“ uviedol v skratke základné informácie štátny tajomník. Tie následne bližšie špecifikoval vo svojom príspevku o problematike PSL a zdrojov financovania PRV Michal Hušťák z Oddelenia lesníckych stratégií a ekonomiky lesného hospodárstva MPRV SR. V príspevku bolo odprezentované financovanie hospodárskych lesov

funkčného produkčného typu a lesných pozemkov, bez lesných porastov zo štátneho rozpočtu a zároveň fakt, že financovanie EPFRV sa bude vzťahovať na ochranné lesy, lesy osobitného určenia a hospodárske lesy okrem produkčného funkčného typu. Okrem toho bolo načrtnuté rozšírenie povinných súčastí PSL ako evidenčná časť, prieskum plánu lesnej dopravnej siete a ekonomický prieskum. V nasledujúcich prednáškach predstavil financovanie štátneho podniku LESY SR ekonomický riaditeľ Peter Bodnár, za ktorým prezentoval financovanie Vojenských lesov a majetkov generálny riaditeľ Ján Jurica, ktorý ukončil prvý blok prednášok. Referáty, aj tie, ktoré neboli odprednášané 20.11. 2015, budú uverejnené v zborníku z konferencie.

Počas celého dňa odznelo v prednáškovej miestnosti veľa zaujímavých príspevkov, ktoré následne vyvolali bohaté diskusie aj mimo prednáškových miestností a priniesli mnoho myšlienok, ktoré by sa mohli stať nosnými témami nasledujúceho ročníka tohto odborného podujatia.

-as-

Ochrana a manažment veľkých šeliem na Slovensku (Vedecká odborná konferencia)

V súčasnosti sa ochrane a manažmentu veľkých šeliem na Slovensku venuje čoraz viac pozornosti. Z toho titulu vstupuje do problematiky pomerne

sú kľúčové pre diskusiu všetkých relevantných organizácií, aby zodpovedali otázku, ako ďalej s veľkými šelmami na Slovensku. Sčítanie veľkosti populácie najväčšej žijúcej šelmy na Slovensku sa začalo v roku 2013 a skončilo sa na jeseň tohto roka. Je to projekt genetického sčítania medvedov, ktorý už úspešne zrealizovali napríklad v Škandinávii, v Slovinsku či Chorvátsku.

Projekt je zameraný na realizáciu podrobného výskumu a monitoringu populácií veľkých šeliem a mačky divej. Financuje ho Štátna ochrana prírody SR z Operačného programu životné prostredie. Výskum uskutočňovala Lesnícka fakulta TU Zvolen. Odborným garantom realizácie projektu manažmentu veľkých šeliem, konkrétne medveďa hnedého, je prof. Ing. Ladislav Paule PhD. Posledné dva roky pracoval so svojím kolektívom na projekte, ktorého cieľom bolo s použitím genetických ana-

lyz neinváznych vzoriek trusu odhadnúť veľkosť populácie medveďa hnedého na Slovensku. Bola vypracovaná komplexná štúdia odhadu početnosti populácie medveďa hnedého neinvázivnou metódou rozboru DNA zo vzoriek trusu a ostatného biologického materiálu. Na základe analýz neinvázivných vzoriek možno čiastočne sledovať veľkosť domovských okrskov. Výsledky zisteného výskumu boli prvýkrát prezentované na Konferencii - „Ochrana a manažment veľkých šeliem na Slovensku“ v rámci projektu „Výskum a monitoring populácií veľkých šeliem a mačky divej na Slovensku“. Na univerzite spracovali viac ako 2800 vzoriek a na Konferencii predstavili výsledné čísla. Celkovo zistili, že na Slovensku žije 1250 medvedov, s intervalom spoľahlivosti od 1023 až 1489. Pomer pohlavia vyšiel 1 : 1,37 v prospech samíc. Výsledkom bude program starostlivosti o veľké šelmy. Program starostlivosti predstavuje komplexný dokument, ktorý v zrozumiteľnej forme nastavuje podmienky ochrany a manažmentu veľkých šeliem (medveď hnedý, rys ostrovid, vlk dravý). Obsahuje informácie o biológii a ekológii veľkých šeliem, ale najmä strategické ciele starostlivosti na zachovanie priaznivého stavu veľkých šeliem.

Milan Longauer, LaDM

veľa rôznych názorových smerov. Všetky skupiny sledujú pritom jeden cieľ, a tým je zachovanie stabilných populácií veľkých šeliem, ako aj zlepšovanie kvality ich životného prostredia. Zistenia odborníkov

Topoľčianski lesníci očakávajú dobrú úrodu citrónov oranžéria - skleník

OZ Topoľčianky v súčasnosti dokončuje rekonštrukciu historickej oranžérie, ktorá je súčasťou národnej kultúrnej pamiatky „Kaštieľ s areálom v Topoľčiankach“. V temperovanej budove s dĺžkou viac ako 20 metrov už začala dozrievať bohatá úroda citrónov.

Exotické ovocie je však iba vedľajší, i keď príjemný produkt rekonštrukcie oranžérie. Podstatnejší je prínos pre zachovanie kultúrnych a historických hodnôt pre nasledujúce generácie. Táto niekedy až pričasto opakovaná fráza má v prípade oranžérie svoje opodstatnenie. Veď bez rekonštrukcie by budova onedlho prestala existovať a s ňou napríklad aj mišpuľa či historický cykas pochádzajúci ešte z čias zakladateľa oranžérie, grófa Jána Nepomuka Kegleviča de Buzin (1786 – 1856) a návštevníci Topoľčianok by boli po dokončení rekonštrukcie ochudobnení o možnosť prehliadky tohto zariadenia.

žerie má dva smery a to historicko-kultúrny - ten predpokladá využívanie objektu na prehliadky, vstupná hala ako miesto prezentácie historických obrazov a predmetov, výstavy, fotenie. Druhý komerčný - prehliadky budú spoplatnené, plánuje sa pestovanie a množenie vhodných teplomilných rastlín, prezimovanie teplomilných rastlín, pestovanie štepencov, letničiek a trvaliek.

Významným cieľom je aj prepojenie na budované centrum lesnej pedagogiky a školy v prírode tak, aby sa sa teoretické poznatky dali prepojiť s praktickými skúsenosťami.

Najvyššia hodnota sa však skrýva v záchrane a obnove národnej kultúrnej pamiatky. Je to dar podniku LESY Slovenskej republiky, š. p. v prospech celej spoločnosti, ktorý prispeje k rozvoju kultúry a turizmu, a tým pomôže k budovaniu pozitívne pohľadu na slovenskú spoločnosť.

Pôvodne boli Topoľčianky len letným sídlom grófskej rodiny. Situácia sa zmenila začiatkom 19. storočia, keď gróf Ján Nepomuk dal zbúrať južné krídlo renesančného zámku a dve príslušné bašty a v rokoch 1818-1825 dal na ich mieste postaviť honosné klasicistické krídlo. Stavbou poveril viedenského architekta Alojza Pichla. Táto stavba sa pokladá za najkrajší prejav klasicizmu na Slovensku. Po ukončení prestavby v roku 1825 sa gróf natrvalo presťahoval do Topoľčianok.

Ján Nepomuk sa zaujímal aj o botaniku, o čom svedčia botanické knihy v zámockej knižnici. S jeho menom sa spája vznik prírodno-krajinárskeho (anglického) parku v Topoľčiankach. Prvé výsadby boli uskutočnené v rokoch 1800-1820. Do tohto obdobia spadá aj vznik viacerých romantizujúcich stavieb v parku. Jednou z týchto stavieb bola práve oranžéria, postavená v blízkosti zámku v rokoch 1828/1829 na mieste bývalého Bieleho pavilónu (útulok pre chorých, ktorý dala postaviť Alžbeta Rákóczi de Felső-Vadász v roku 1698).

Stavbu realizoval už spomenutý viedenský architekt Alojz Pichl podľa návrhu architekta Pietra Nobileho. Oranžéria bola koncipovaná ako zimná záhrada, ktorá okrem estetickéj hodnoty plnila aj funkciu

úžitkovej záhrady. Cieľom bolo dopestovať si ovocie – pomaranče, citróny, banány, figy a kávu, ktoré sa vtedy do Rakúsko – Uhorskej monarchie nedovážalo.

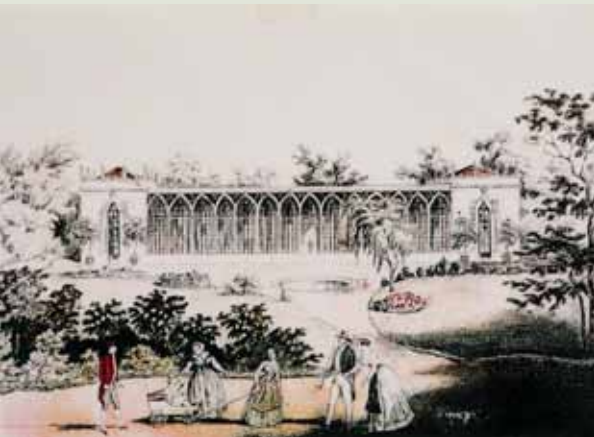

Budova pozostávala z troch častí - vstupnej haly, ktorá slúžila ako salón a miesto spoločenského života, vlastného skleníka a prezimovacej haly určenej na prezimovanie teplomilných rastlín, ktoré boli v období od mája do októbra rozmiestnené voľne v parku.

S oranžériou bola spätá slávnosť „ranžirung“ - vynášanie teplomilných rastlín na voľné plochy do parku. Slávnosť bola spojená s oceňovaním záhradníkov za ich celoročnú starostlivosť o park a rastliny.

-vr-

Oranžéria, Litografia 1842

V súčasnosti je oranžéria využívaná na pestovanie teplomilných rastlín. Snahou je dosiahnuť pôvodný sortiment pestovaný v čase jej vzniku. Využitie oranžérie

Vstupn interier oranzeria r. 1842

Hory si ich aj vzali

Po upravenej lesnej ceste, ktorá sa aj s využitím štyroch kolies zdá byť nekonečnou a v posledných desiatkach metrov nabera celkom slušné stúpanie, zastavuje kolóna áut uprostred „ničoho“. Z každej strany stromy, pomedzi ktoré z istej pozície vidieť na prístupovú cestu, turistický chodník i zverou vychodené cestičky. Prežiť v týchto horách poranený, vyčerpaný, udržiavať sa pri vedomí a zápasíť s nehostinným počasím najmä v jesennom a zimnom období, či v skorej jari, bol, je a vždy bude najväčší boj.

Už len malým víťazstvom v boji o holý život je byť v správnom čase na správnom mieste. Táto, povieť si, už aj tak dosť otrepaná fráza naberala na sile hlavne v období vojenských konfliktov a partizánskych bojov. Našťastie, tieto časy pripomínajú už len pamätníky, záznamy a spomienky posledných účastníkov odbojov. „Šťastný“ bol ten zra-

nený partizán bojujúci v týchto lesoch, ktorý sa i napriek zraneniam dokázal dostať do drevenej chatrče s pôdorysom približne 7 m² s presvedčením, že tu sa mu spolu s desiatkami ďalších zranených dostane aspoň základnej zdravotníckej pomoci. Orava snehom nešetří, a preto mnohí z nich žiaľ cestu na toto miesto nezvládli.

Ale vráťme sa k prichádzajúcim. Nie je až tak veľmi podstatné, kto všetko tvoril skupinku ľudí, ktorá vystúpila zo spomínanej kolóny. Je nepravdepodobné, že to bolo za účelom záchranu ľudského života. Najdôležitejšie bolo práve to, na čo sa upierali pohľady všetkých prítomných. Bol to strmý svah, na ktorom asi tri metre nad úroveň cesty stojí veľmi zaujímavá drevená stavba zrubovitého charakteru. Vystúpiť sa k nej dá po 20-tich pomerne strmých schodoch kopírujúcich sklon terénu, ktoré pri takom sychravom počasí, aké bolo v ten deň, narobia problémy aj zdravému človeku. Drevená stavba pôsobí pomerne zachovalo, vek použitých brvien by som si dovoľila odhadnúť na desať rokov a popravde ako som sa neskôr dozvedela - ani som sa veľmi ne-

pomýlila. Smerom do doliny, okrem drevených dverí smeruje aj okno, ktoré však počas celého dňa ostáva zatvorené. Stavba z interiéru pôsobí pomerne útulne, čo je spôsobené len stavebným materiálom a pocitom bezpečia pred nárazmi vetra, nakoľko rozlohou i výškovo je veľmi skromná. Novodobá stavba je utesnená rašelinníkom, ktorý je veľmi typickým machorastom oravského regiónu. Od roku 2006 stojí na mieste pôvodnej Partizánskej nemocnice. Pomerov neznačí návštevníci a turisti prechádzajúci touto

lokalitou mohli do spomínaného dňa len s veľkou neistotou odhadovať význam tejto stavby. Dnes si to už každý môže prečítať na tabuli umiestnenej vedľa strmého schodiska. A možno práve tým sa 12. november 2015 zapísal do súčasnej histórie Oravského múzea, Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene a štátneho podniku LESY slovenskej republiky, do pamäti všetkých tých, ktorí sa odhaľovania pamätnej tabule zúčastnili.

Autorom tabule je historik Oravského múzea Martin Chmelík, pre ktorého je história tohto regiónu a hlavne spomínaného obdobia neoddeliteľnou súčasťou profesionálneho života. Po veľmi emočnom vyjadrení myšlienok, ktoré nenechávajú rozum a srdce bez reakcie, nedá mi neuctiť si obeť okamihom ticha, a tak využívam chvíľku a pokúšam sa vzdialiť po lesnej ceste. Nechávam chvíľku fantázií, ktorá sa pokúša vtiahnúť ma do spomínaného obdobia. Pozorujúc, či sa za stromami neobjaví nejaký zvláštny tieň. Prítomní schádzajú z nemocnice na cestu, pričom sa niektorí zahrievajú pri rozloženom ohníku popíjaním teplého čaju. V tom okamihu sa vraciam do reality. Už nič na tomto mieste, okrem kopcov a údolí, nie je ako vtedy, dokonca ani stromy, na ktoré upieram svoj pohľad, tu v tých časoch neboli, rovnako ani žriedlo s vodou, či miesta na posedenie, ktoré pripravili lesníci z OZ Námestovo. Je čas na odchod. Cesta dolu sa zdá byť kratšia, no rovnako klukatá ako cesta nahor. Ešte jedna plánovaná zastávka. Po rozmočenom teréne asi 50 m od miesta zastavenia v lokalite nazwanej Pri Nemcoch mŕňame posledný hmatateľný dôkaz ľudskej tragédie, dnes toľko spomínaných čias v tejto doline. Minútu ticha všetci spoločne vzdávame česť pamiatke všetkých, ktorí tu našli svoj večný pokoj.

-as-

Rozprávková správa

Jasov, Jasov, kde je Jasov?... Odštepny závod Košice, lesná správa Jasov. Áno, presne tá správa, ktorá sa nachádza južne a juhovýchodne od mesta Košice a svojím územím zasahuje do Slovenského krasu a čiastočne aj do juhovýchodnej časti Volovských vrchov, pričom obhospodaruje približne 8 000 ha lesa. Pri vstupe na do areálu spomínanej lesnej správy sa treba mať na pozore, teda oči neustále otvorené a hlavne nezabudnúť sa dívať aj pod nohy. A to stonásobne platilo v čase od 9. do 27. novembra.

Vtedy sa totiž počet „užívateľov“ tejto lesnej správy zdvojnásobil, pričom každý nový člen plnil veľmi dôležitú funkciu.

Tak ale pekne poporiadku. Bolo by asi veľmi zvláštne povedať, že túto správu obsadila početná skupina škriatkov, strašidiel a permoníkov. Dokonca, každý z nich si vybral pre svoj pobyt vlastné priestory, kde si vychutnával kúsok súkromia. Obsadené bolo nielen okolie lesnej správy a vstup, ale aj schodisko, ba dokonca miestnosť pestovateľa. Škriatkom nebola svätá ani len pracovňa vedúceho lesnej správy, a to je už čo povedať. No nemožno ich všetkých hádzať do jedného vreca, čo sa ukázalo až po ich bližšom spoznaní. Každý je úplne iný, a to nie len výzorom, ale hlavne funkciou, ktorú tu počas tých pár dní zastával. Správu totiž obsadili zástupcovia rôznych druhov škriatkov napríklad permoník knižný (*Metallicola librarius*), babka kyslavka (*Avia radicu-*

la), dokonca celé rodinky ako napr. rodina trávničkocov (*Caespulus caeruleus*).

Hoci mali o jedného člena navyiac ako celá desaťročná správa, hlavné slovo tu predsa len mali domáci lesníci, a tak ich prítomnosť nijak zásadne neovplyvnila bežný chod lesníckej prevádzky. Pod drobnohľadom vedúceho lesnej správy Ivana Sopka, prebiehalo aj ich bezkonfliktné obsadenie tejto správy. Práve počas týchto zmien mali plné ruky práce najmä Róber Sačko a Martin Varga. Ako sme sa neskôr dozvedeli, na toto plánované „obsadenie“ správy sa čakalo dlhé dva roky a dôležitú úlohu tu zohrala kultúrna referentka a redaktorka Jasovského občasnika Nora Farkašová. Tej sa túto putovnú výstavu s názvom Rozprávková správa les podarilo pri presúvaní sa Európou na tri týždne zadržať práve na tomto mieste.

A tak 9. novembra pristavilo firemné auto LESOV SR pred lesnou správou v Jasove a nastali pomerne viditeľné zmeny, ktoré boli popísané v predchádzajúcom odseku.

Správa o týchto „personálnych zmenách“ veľmi rýchlo opustila múry Jasovskej lesnej správy a dokonca aj hranice územia, ktoré spravuje a prilákala veľké množstvo návštevníkov. A tí, ako inak, spoznávali netypických pomocníkov i záškodníkov počas dennej prevádzky od 8 do 16 hodiny. Je veľmi pravdepodobné, že niektorých z nich máte aj vy doma a nemusíte o nich vedieť. Napríklad taký najbežnejší Zašívач (*Protrudela absconditor*). Podľa

informácií „môžeme zodpovedne prehlásiť, že nie je domácnosť, v ktorej by najmenej jeden nepôsobil... S veľkou obľubou schováva veci, ktoré práve bezpodmienečne potrebujeme. Najhorší býva Zašívач špecializovaný na kľúče alebo ponožky...“

Tak pre lepšiu predstavivosť popis jedného zo spomínaných druhov z pera českej ilustrátorky a výtvarníčky Vítězslavy Klímtovej, autorky putovnej výstavy: „Permoník knižný je obyvateľom starých archívov a nespriehľadných knižníc. Býva väčšinou špecialistom na niektoré obdobie a združuje sa v zašitých regáloch so starými ťažkými foliantmi. Knižnica, ktorá má svojho Permoníka, má veľkú nádej, že v nej bude objavené vzácne dielo, napríklad dávno hľadané. Stáva sa to, keď má Permoník dobrú náladu a postrčí knihovníkovi pred oči niečo zo svojich tajných pokladov. Knižnicu

však považuje za svoje územie a ak mu nie je knihovník sympatický, často mu kladie pri práci pod nohy všemožné prekážky a ukrýva mu potrebné knihy. Živí sa starým papierom, ale pri jedení dáva pozor, aby si nepochutil na niečom vzácnom a nenahraditeľnom. Jeho spotreba je v konečnom dôsledku veľmi malá, až nepatrná. Dorastá do výšky 20 cm.“

Takže ak by ste sa chceli s touto skupinkou malých nezbedníkov ale aj veľkých pomocníkov zoznámiť, mali by ste sa vybrať po stopách výstavy, ktorá si to z lesnej správy v Jasove namierilo do Rožňavy.

-as-

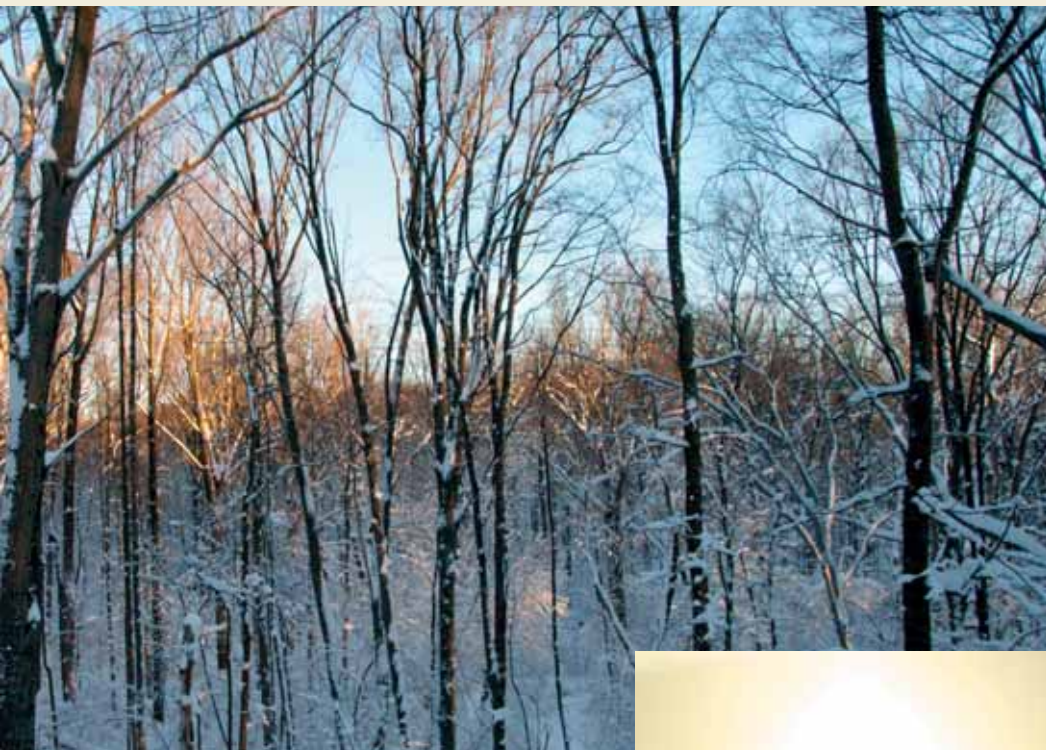
Nerob druhým to, čo nechceš, aby iní robili Tebe

Každoročne začiatkom leta opúšťajú brány stredných a vysokých škôl študenti, ktorí si chcú realizovať svoje životné plány, plniť sny, alebo jednoducho len „sám seba uživiť a nebyť odkázaný na pomoc rodičov“. Je to jednoduché, ale zároveň aj veľmi zložité, hlavne u nás na Slovensku. Mám taký pocit, že naša spoločnosť – a to hlavne tí, ktorí rozhodujú o legis-

všetkých regiónoch Slovenska rovnaká a predsa sa všetci nemôžu nahrnúť do regiónu Bratislava a okolie. Chcú žiť aj na vidieku, nielen v mestách. Sú ochotní dochádzať za prácou denne aj 100 km, len nech nejaká príležitosť existuje. Čo môžu pre zlepšenie stavu urobiť ostatní, tí šťastliví, ktorí prácu majú? Takmer „nič“, iba dať najavo nespokojnosť s týmto sta-

Keď sa nad tým hlbšie zamyslím, tak predsa existuje určitá skupina zamestnaných, ktorá to môže ovplyvniť, a to „pracujúci dôchodcovia“. Co je ich hlavnou motiváciou zostať u zamestnávateľa pri súčasnom poberaní dôchodku? Je známe, že peniaze kazia charakter človeka a kto ich má veľa, chce ešte viac. Dvojnásobný príjem je pekná vec, ale je ich rodina sociálne odkázaná a tento príjem potrebuje na prežitie? Jasné, treba ešte pomôcť deťom, podporiť vnúčatá..... veď budem ja ten „dobrý“, keď im dám úspory na vkladnej knižke, pomôžem kúpiť byt alebo auto. Každý z nás by chcel byť takým dobrým rodičom, prečo nie. Sú títo ľudia schopní vnímať život aj okolo seba a spýtať sa svojho svedomia, či je to „morálne“? A to hlavne na Slovensku, kde je jedna z najväčších nezamestnaností v Európskej únii, kde pozitívne čísla o hospodárskom raste sú len kdesi na papieri, ale reálne to bežní ľudia nepociťujú.

Na záver môjho zamyslenia ešte tento môj názor. V práci niekedy trávime viac času ako s rodinou, naháňame sa za hmotnými vecami a zabúdame, že našich príbuzných nezaujíma len náš príjem, ale aj milé slovo, pohladenie, rady do života. Máme na toto čas? Na svojich starnúcich rodičov, na naše deti a vnúčatá, keď ani po dosiahnutí dôchodkového veku si nechceme nájsť viac času na svoju rodinu a svoje koníčky?

latíve, odsúdili túto mladú generáciu na hľadanie si práce v zahraničí (niekedy aj podradnej, ktorú tam nemá kto robiť, len zahraniční nezamestnaní), alebo na evidenciu na úrade práce a následne na nekonečné chodenie na výberové konania, kde väčšinou sú už výsledky známe a je dopredu rozhodnuté „kto to bude“. Akú majú títo mladí ľudia perspektívu? Môžu si chcieť založiť rodinu, mať deti, prípadne odplácať svojim rodičom starostlivosť, keď to budú potrebovať na dôchodku a pri chorobe?

O tomto sa dá písať naozaj veľa, sú za tým konkrétne ľudské príbehy - veď je jednoduchšie pýtať od rodičov, dobrý rodič nenechá svojho syna alebo dcéru na ulici. Potom o nich rozprávame – nechce sa im robiť, nie sú naučení, nemajú prax a podobne. Všetkých hodíme do jedného vreca, aj tých, ktorí si môžu za svoje sociálne postavenie sami (úmyselne sa práci vyhýbajú) a aj tých, ktorí by zobrali akúkoľvek prácu, ale po pohovore sa dozvedia, že „škoda, že máte vysokú školu, firma Vás nevie zaplatiť, určite máte vyššie platové nároky“.

Tak ako ďalej z tohto bludného kruhu? Legislatíva, hlavne zákonník práce je v tomto smere nepriaznivý voči záujemcom o prácu (nielen mladým, ale aj v strednom veku, ktorí sú živitelia rodín). Tvorba pracovných príležitostí nie je vo

vom – aj to hlavne vtedy, keď to zasiahne ich najbližších (napr. majú doma dvoch nezamestnaných vysokoškolsky vzdelaných potomkov).

Nezabúdajme, že platí: je čas prísť a aj odísť. Vieme dokedy tu budeme, či si vôbec dôchodok stihneme užiť?

Z redakčnej pošty.

Rowlandovské lesné pamätníky

41.

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik
OZ Námestovo
Zakamenné, Komárne
okres Námestovo a Dolný Kubín
(N 49° 56'6.679" E 12° 38'17.949")

www.lesy.sk

Lesnícky cintorín na Čiernom Váhu

7.

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik
OZ Liptovský Hrádok
Kráľová Lehota
okres Liptovský Mikuláš
(N 49°1'17,3" E 19°47'38,3")

www.lesy.sk

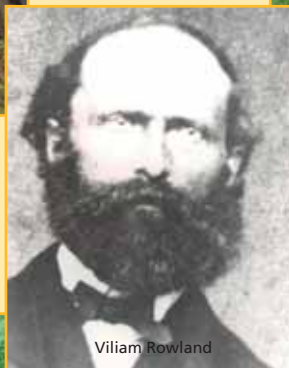
Rowlandovské lesné pamätníky

Rowlandovské lesné pamätníky - kamenné pamätníky dokazujúce mimoriadny vplyv významného lesného hospodára bývalého Oravského komposesorátu Williama Rowlanda.

Pamätný kameň v Zákamennom bol pôvodne osadený 9.6.1878 v lokalite Kovaľov vrch za prítomnosti profesorov a poslucháčov Uhorskej kráľovskej lesníckej akadémie a i. k 40-ročnému pôsobeniu Williama Rowlanda v lesníctve. V 50. rokoch 20. storočia bol premiestnený do Oravskej Lesnej a použitý ako prah maštale. Vďaka zreteľnému textu na bočných stranách sa odhalil jeho pôvod a po druhýkrát ho lesníci v roku 1972 slávnostne umiestnili pri budove Lesnej správy v Zákamennom.

Pamätný kameň na Komárnom sa nachádza neďaleko chaty Skalka LESY SR, š.p. OZ Námestovo, vedľa lesnej cesty medzi obcami Mútne a Novof. Maďarský text by sa dal voľne preložiť ako „Opatrujme naše lesy, lebo oni sú pre naše žitie a zdravie osožné. Jeho excelencii pánovi riaditeľovi grófovi Edmundovi Zichy a hlavnému lesmajstrovi Wiliamovi Rowlandovi na pamiatku zákamenskí zamestnanci zichyovských lesov.“

Wiliam Rowland

Pamätný kameň na Panskom - cezhraničný kameň je situovaný v lesnom prostredí slovensko-poľskej hranice na kóte Panský vrch Beskyd bol osadený 16. júna 1888. Nový pamätný žulový kameň Williama Rowlanda osadili lesníci k pamiatke 120. výročia jeho úmrtia v roku 2008 pred budovou Riaditeľstva Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku. Za významné lesnícke miesto boli vyhlásené 09.09.2014.

Lesnícky cintorín na Čiernom Váhu

Lesnícky cintorín Čierny Váh sa rozprestiera na skalnom výbežku nad lesníckou osadou Čierny Váh na mieste, kde stojí kaplnka so zvonickou obklopená náhrobnými kameňmi a krížmi. Pôvodne drevenú kaplnku so

zvonickou postavil v roku 1803 hrádocký komorský úrad a zasvätil ju svätej trojici. Približne po 30 rokoch úrad pôvodnú kaplnku nahradil terajšou murovanou, vo vnútri s bielymi stenami bez výzdoby, s Kristom na kríži namiesto oltára a murovaným oltárnym stolom. Pôvodnú drevenú zvonicu ešte aj v súčasnosti zdobí šindľová helmica na vrchole s medenou makovicou s dvojším kovovým krížom. Pôvodne v nej viseli dva zvony, no dodnes ostal funkčný len ten väčší. Raritou sú jednoručičko-

vé hodiny s ciferníkom z jedľového dreva na severnej, východnej a západnej strane. Obe stavby obklopuje starobyľný cintorín, kde boli pochovávaní lesní zamestnanci hrádockého komorského panstva a ich rodinní príslušníci. Najstarší hrob pochádza z roku 1812. Na cintoríne sú pochovaní jednoduchí ľudia, ktorých život bol zviazaný s lesom i významné postavy slovenského lesníctva z dávnej i nedávnej minulosti. Pochovaný je tu

aj prof. Ing. Anton Sokol (1903-1973) s manželkou, dekan Lesníckej fakulty VŠLD vo Zvolene v rokoch 1955-1960. Hroby zdobia zaujímavé liatinové kríže, dva z nich tvarom pripomínajúce stromy. Kaplnka s areálom je národnou kultúrnou pamiatkou, čiastočne zrekonštruovaná v 90. rokoch 20. storočia. V roku 2007 ju LESY SR zrenovovali a 8.11.2007 vyhlásili za významné lesnícke miesto.

Ing. Andrej Kavuljak

130. výročie narodenia lesníckeho historika a riaditeľa Štátnych lesov a majetkov v Banskej Bystrici

Nepochybne jedna z ústredných postáv slovenského lesníctva a lesníckej historiografie Ing. Andrej Kavuljak, pochádzal z Oravy, kde sa narodil 5.12.1885 v Ústí nad Oravou. Študoval na Gymnáziu v Trstenej (1900) a v Banskej Bystrici (1904). Vysokoškolské štúdium si vybral v B. Štiavnici – Vysokú školu banskú a lesnícku, ktorú absolvoval v roku 1908.

V prvom roku po absolvovaní vysokej školy ostal v Banskej Štiavnici na Ústrednej výskumnej stanici (1908). Pokračoval ako lesný taxátor na Oravskom komposesoráte v Oravskom Podzámku v rokoch 1909–1912. V rokoch 1912–1915 bol vedúci LS v Párnici.

Tu sa jeho profesná kariéra čiastočne prerušuje, pretože v 1. svetovej vojne v roku 1915 narukuje na front, kde ešte toho roku padne do ruského zajatia. Po pobyte v zajateckom tábore na rusko – čínskych hraniciach sa liečil v Zlatouste na Urale. Ruské veliteľstvo z jeho dokumentov vedelo, že je lesníkom s vysokoškolským vzdelaním, čo v tom období v Rusku bolo niečo mimoriadne, a tak sa rozhodli ho ako vojnového zajatca využiť pre hospodárske účely. Takto sa stal správcom veľkostatku v Kurgani, po bolševickej revolúcii bol poverený vedením lesného podniku Zlatousto. V rokoch 1919–1921, už po skončení svetovej vojny vykonáva prednosť a lesného inšpektora Zlatousteckej oblasti.

Po dlhej ruskej anabáze a povolení k návratu sa vracia do novo vyhlásenej Československej republiky. Hlásí sa u svojho komposesorátneho podniku na Orave. Od roku 1921 je tu lesmajstrom, neskôr komposesorátnym inšpektorom v Or. Podzámku, kde zotrval až do roku 1938. Roku 1939 dostáva titul hlavného

lesného radcu s preložením do Liptovského Hrádku, kde sa stáva inšpekčným úradníkom na Riaditeľstve štátnych lesov a statkov v Liptovskom Hrádku až do roku 1943. V období rokov 1943–1949 pôsobil ako riaditeľ Riaditeľstva štátnych lesov a majetkov v Banskej Bystrici. Pritom v období 1948–1949 externe prednášal zariadenie lesov a dendrometriu na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach. Od roku 1949 sa vracia na Oravu ako penzista do Dolného Kubína.

Priebežne počas svojej profesionálnej lesníckej činnosti sa venoval skúmaniu lesníckej histórie, ktorú spracovával prevažne z archívnych fondov Oravského komposesorátu. Vo svojej publikačnej činnosti sa rovnako venoval predovšetkým lesníckej histórii a historickej tvorbe. Teoretické a praktické odborné skúsenosti zhrnul ešte počas prednášania na vysokej škole do vysokoškolskej učebnice o zariadení lesov a do národohospodárskej štúdie o pasení v lesoch. Pôsobil aj ako prekladateľ odborných lesníckych prác z jazyka ruského. Bol zakladajúcim členom Muzeálnej spoločnosti slovenskej a predsedom poradného zboru pri Historickom odbore Slovenského národného múzea v Martine.

Zomrel 30.5.1952 v Dolnom Kubíne.

Zo svojich výskumov histórii lesníctva na Slovensku a na Orave, výsledky štúdií zhrnul v samostatných prácach a štúdiách založených na bohatom faktografickom materiáli. Jeho najvýznamnejšie práce sú Hrad Orava (1927), Oravský komposesorát (1930), Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku (1942), učebnica Zariadenie lesa (1949) a Historický miestopis Oravy (1955), ktorý vyšiel až posmrtno. Hojne publikoval aj v časopise Krásy Slovenska a v rôznych zborníkoch.

Osobitne sa treba pristaviť pri jeho diele „Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku“, pretože bol zatiaľ posledným kto takéto komplexné dejinné pojednanie o histórii slovenského lesníctva napísal. Tomuto poprednému slovenskému lesnému inžinierovi a špičkovému lesníckemu historikovi po zásluže v roku 1978 odhalili pamätnú tabuľu na budove Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku.

Viliam Stockmann

LESY Slovenskej republiky, štátny podnik,
Lesnícke a drevárske múzeum
Vás pozýva na vernisáž expozície
R O D I N A
OSTROLÚCKA
A ĽUDOVÍT ŠTÚR
K 200. VÝROČIU
N A R O D E N I A
ĽUDOVÍTA ŠTÚRA
9.decembra 2015 o 14.00 hod.

*Ocharakterizoval, quare
geniust, bella Paronia
Hungarica gentis, qui na
Siel, quare et drigo,
Indignus. La tona, r. om
ne, gente Cha.
Ex Libris...*

Lesnícke a drevárske múzeum
Zvolen, Nám. SNP 22/33

Január

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Február

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29						

Máj

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Jún

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

20

September

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Október

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Marec

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Apríl

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Júl

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

August

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

November

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

December

Po	Ut	St	Št	Pi	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

16

Lesník v kimone

Lesnícku školu vo Zvolene dokončil v roku 1977, prešiel takmer všetky lesnícke pozície a od nástupu k štátnym lesom do súčasnosti bol viac ako 16 rokov riaditeľom lesného závodu Vranov nad Topľou. Od roku 1983 je držiteľom čierneho pásu (1. Dan) v karate, bol zakladateľom oddielu tohto bojového umenia vo Vranove nad Topľou. Karate ako životný štýl založený na sebakontrolu poznačilo veľkú časť jeho života. Do kolísky tohto bojového umenia na japonskú Okinavu sa pozrel po svojich šesťdesiatych narodeninách. Dnes vám prinášame rozhovor s dlhoročným riaditeľom OZ Vranov nad Topľou Martinom Strmeňom.

Karate je dnes pomerne bežným športom, no v čase, keď ste sa s ním zaoberal, nebolo priležitosti na cvičenie veľa. Ako ste sa k tomuto športu dostal?

Karate som začal cvičiť od roku 1973 na vysokej škole vo Zvolene, kde bol vtedy asi prvý karate oddiel mimo Bratislavu. Začiatky boli pomerne ťažké, a keď porovnávam s neskoršími rokmi, nároky boli oveľa vyššie. Získať majstrovský stupeň bolo náročnejšie. Osobne mi to trvalo desať rokov, kým som sa prepracoval k 1. Danu. Po škole som založil prvý oddiel karate vo Vranove nad Topľou, kde som nastúpil k štátnym lesom. Ten oddiel funguje dodnes.

Začiatky bývajú ťažké, darilo sa vycvičiť aj pretekárov na majstrovskej úrovni?

V čase, keď som ich trénoval sa dostali po tretie, alebo druhé Kiu. V malom meste je ten problém, že chlapci, keď sa

už dostali na určitú úroveň, odchádzali na stredné a vysoké školy mimo Vranova. Vo veľkých mestách majú oddiely naopak výhodu. Majú dostatok už pripravených záujemcov. Napriek tomu sme mali niekoľko dobrých pretekárov, ktorí sa dostali až na majstrovstvá Slovenska. Ešte jeden rozdiel tu oproti súčasnosti je. Dnes sa robia turnaje v kata (boj proti imaginárnemu nepriateľovi) či kumite najmä pre deti a dorast. V minulosti pretekali prevažne dorastenci a dospelí. O to bolo ťažšie sa pri neustálom odchode starších členov oddielu presadiť.

Ako je to s Vaším vzťahom ku karate v súčasnosti?

Je to stará láska, ktorá nehrdzavie. S aktívnym pôsobením som skončil už dávnejšie, v roku 1993. To už som tri roky pôsobil na lesnom závode Vranov nad Topľou ako riaditeľ. Nedalo sa mi dlhodobo sklbiť pracovné povinnosti, rodinu a pravidelné tréningy s účasťou na pretekoch. Tie sú mimochodom väčšinou v sobotu, takže som si musel vybrať. Napriek tomu... mám doma malú telocvičňu a v nej zavesené svoje kimono a z času na čas si sám pre seba zacvičím. Karate, jeho história aj súčasnosť však poznamenali celý môj život.

Dopočuili sme sa, že kvôli karate a histórii tohto športu ste navštívili aj jeho kolísku na ostrove Okinawa?

Bol to jeden z hlavných dôvodov, samozrejme, že nie jediný. Mám rád cestovanie a históriu. Japonsko som navštívil pred dvomi rokmi a je pravda, že moja prvá cesta viedla na Okinawu, kde som strávil tri dni. Stále je tu vidieť históriu, tradíciu aj súčasnosť karate. Pravidelne sa tam organizujú semináre k zjednoteniu techník škôl. Mal som možnosť vidieť aj tréningy majstrov so svojimi žiakmi v historických priestoroch japonských záhrad a budhistických chrámov. Aktívne som sa ich ale nezúčastnil, bola to číra zvedavosť.

Japonsko je pre Európana exotická krajina a Japoncov známe najmä ako všetko fotiacich turistov. Čo vás ešte zaujalo na tomto exotickom súostroví?

Samozrejme som navštívil ostrov Honšu s Hirošimou, tiež Tokio, Kyoto, Kanazawu a Osaku. Veľký dojem na mňa urobila všadeprítomná kombinácia histórie s modernou výstavbou. Chrámy a tradičné záhrady obklopené modernou výstavbou. Tiež sme si vyskúšali ubytovanie klasické aj tradične japonské od luxusného hotela až po izbu, ktorá nebola väčšia ako 2,3 metra. Úspora miesta je prioritou.

Za pozretie stoja tiež prírodné pamiatky, napríklad bambusové aleje. Bam-

busy o výške 15 metrov s priemerom 25 cm boli nezabudnuteľné. Čo bol pre mňa zážitok a prekvapenie bolo japonské lesníctvo. Japonci, hoci na viacerých miestach mi lesy pripomínali slovenské, stromy takmer nerúbu. Drevo do Japonska dovážajú.

Lesníctvo je pre vás celoživotným poslaním. Prečo práve štúdium na lesníckej škole, mali ste v rodine lesníkov?

Korene našej rodiny pochádzajú od Banskej Bystrice zo Starých hôr. Dvaja moji strýkovia boli horári a štyria bratrance tiež. Otec bol drevár a povodne pracoval v harmaneckých papierňach. Táto firma mala v majetku lesy v okolí Vranova a potrebovali správcu lesného majetku, tak sa

prestáhol sem. Od mala som mal vzťah k lesu a tak po gymnáziu padla voľba na lesnícku školu.

Celý profesijný život ste prežil vo Vranove nad Topľou?

Mal som to šťastie, že áno. Po škole, ktorú som skončil v roku 1977, ma zoberali na vranovský závod. Tam som chvíľu pracoval na DHS, na príprave výroby, na odbyte a odtiaľ som sa dostal na správu Sedliská. To boli z lesníckeho hľadiska najkrajšie roky s typicky lesníckou robotou. Od roku 1990 som bol už len na ústredí OZ a s prestávkami už 16 rokov ako riaditeľ závodu.

Aký je váš vzťah k ochrane prírody?

K ochrane prírody jednoznačne pozitívny. Prírodu si musíme chrániť a využívať ju tak, aby slúžila rovnako dobre aj našim deťom. Iný je môj vzťah k niektorým lesochranárskym aktivistom. Mám na týchto ľudí na základe vlastných skúseností nie príliš lichotivý názor. Poviem jeden prí-

klad. V pôsobnosti závodu máme rezerváciu Udava, ktorá mala pôvodne rozlohu okolo 50 hektárov. Aby sme ukázali dobrú vôľu, súhlasili sme s jej rozšírením na 398 hektárov, no problémom bol zostávajúci naučný chodník, ktorý sa po rozšírení dostal do vnútra rezervácie. Bolo treba veľa povolení a dokumentácie, kým nám ochrana prírody povolila jeho dostavbu. A to nehovorím o tom, že materiál sme museli nosiť z miest mimo rezervácie. Ochrana prírody prišla pred vyhlásením rezervácie s myšlienkou urobiť z chodníka odbočku do jadra pôvodnej rezervácie, aby turisti mohli obdivovať krásy tunajšej prírody a nesprávne v povolení odhadli dĺžku odbočky na približne 100 metrov. Ich nadšenie z možnosti pustiť turistov do tejto časti rezervácie však pominulo hneď po jej rozšírení a prvé čo lesochranári napadli, bola dĺžka odbočky, ktorú ochrana prírody navrhla. Dodnes nie je chodník v tomto úseku dokončený.

Aké sú vaše plány na najbližšie obdobie?

Chcel by som rozbehnúť projekty, ktoré pripravujeme s odborom fondov EÚ. Sme jediný OZ, ktorý má ešte reálne včely. Túto tradíciu by sme chceli rozvinúť a včelárstvo rozbehnúť vo väčšom. Ďalší projekt je vybudovanie konskej cezhraničnej cesty s prepojením na Poľsko. Chýba ešte dokončenie vybavenia historickej budovy v Zámutove.

Keď sa spätne pozriete na svoju robotu, na čo ste najviac hrdý?

Podarilo nám, myslím si dosť veľa. Podstatné vždy je, že aj keď práve nie je nič rozbehnuté, alebo nie sú peniaze na realizáciu, vždy treba pripravovať veci do budúcnosti. Iba tak sa závod posunie dopredu.

Čo sa podarilo veľmi dobre, je podiel prirodzeného zmladenia. Dostali sme sa od roku 2 000 postupne na predné priečky v podniku. Keď aj nie sme práve úplne najlepší, tak aspoň do tretieho miesta. Má to však aj svoju druhú stránku. Prirodzené zmladenie je najmä o buku. Keď potrebujeme napríklad vianočné stromčeky, nie je z čoho vybrať. Treba aj čosi dosádzať. Na vianočné stromčeky sme založili viaceré plantáže, prvé stromčeky sa z nich môžu brať tak o dva o tri roky. Podarilo sa zrekonštruovať aj strelnicu, ktorá je jedným zo zariadení OZ Vranov, známym v rámci celého podniku. Tiež

sa podarilo za posledné roky zrekonštruovať štyri zo šiestich lesných správ. Boli to správy Medzilaborce, Stropkov, Zámutov, Udavské a tiež budova ústredia OZ. Po rekonštrukcii máme dva sklady - v Radvani a sklad vo Vranove. Čo by bolo ešte potreba, je rekonštrukcia ďalšieho skladu, v ktorom asi ako poslední na Slovensku

nakladáme zeriavom zaveseným na lane... chcel by som to aspoň investične pripraviť.

Toto sú veľké plány, koľko toho ešte chcete v tejto funkcii stihnúť?

Je mi jasné, že už väčšinu týchto plánov do konca nedotiahnem, ale chcel by som ich aspoň pripraviť.

Tak spomínali sme viacero Vašich pracovných plánov ale keďže už dnes máte dôchodkový vek, aké sú Vaše záujmy alebo mimopracovné aktivity, ktorým by ste sa chceli viac venovať?

Neobávam sa, že by som nemal čo robiť. Konečne budem mať čas na domácnosť. Kto má dom, ten vie o čom hovorím. Kde sa človek pozrie, nájde niečo, čo treba opraviť, vylepšiť alebo vymeniť. Tiež som si uvedomil že sme sa takmer prestali stretávať v rámci širšej rodiny. Pozeranie seriálov v televízore považujem za stratený čas. Chcel by som skôr ešte aj cestovať a niečo v živote uvidieť.

Ďakujem za rozhovor.

-vr-

Vianočná exotika z Podpoľania

Jedličky z krajiny trolov

Za vianočnými stromčekmi sme sa vybrali na Hornú Hriňovú, tu neďaleko lesnej správy, priamo ku niekdajšej lesovni.

Túto lokalitu si pôvodne pre svoje lesnícke pôsobenie a život vybral náš niekdajší kolega Ing. Štefan Kontšek. Smrek a borovice by ste u neho ale hľadali márne. Ako sme sa dozvedeli, ak sa tu objaví nejaký smrek, tak je istotne z náletu. Po pár minútach strávených prechádzaním pomedzi vianočne stromčeky zisťujeme, že sa ocitáme v pomerne exotickom „poraste“ tvorenom rôznymi druhmi jedlí. Tie prvé boli z rovnej krajiny ako soška trola zdobiaca útulný príbytok. Ale tu už prinášame krátky rozhovor so samotným pestovateľom a zároveň realizátorom kurzov pestovania vianočných stromčekov.

Takže ako ste sa dostali k pestovaniu vianočných stromčekov?

Tak, je to len spôsob ako si zlepšiť k dôchodku. Keď som tu robil v istých rokoch správcu a moja manželka ekonómku, predávali sme na správe 200 - 300 vianočných stromčekov každý rok.

Ale keď sa tak nad tým zamyslím, k pestovaniu vianočných stromčekov som sa dostal nasilu. Začalo to tým, že som dostal na závoze za úlohu nájsť niekoho, kto sa bude učiť anglicky a nemecky, čo sa mi nepodarilo a bol som do toho donútený. Následne ako jediný anglicky hovoriaci zo závozu som bol vyslaný na medzinárodnú konferenciu do Zvolena, kde som sa spoznal s nórskou

delegáciou. Potom to už bol len krok od práce v nórských lesoch. Vtedy som bol v dlžobách, lebo sme odkupovali bývalú lesovňu a nemal som odkiaľ vrátiť. Vedel som, že v Nórsku bude dobrý zárobok.

Čím bolo pre Vás Nórsko iné?

Ako som začal chodiť do Nórska, nezávidím, ale tam som závidel, ako krásne sa dá chodiť po vlastnej záhrade, keď tam má človek stromčeky. Začal som ich teda pestovať tu. Prvý rok som predal 8, potom bolo 15, neskôr 25 a ďalší rok 60 a teraz to ide do stoviek. Ale priznám sa, srdce mi trhalo, keď som mal vypíliť prvú jedľu. Tieto tu sú ešte z Nórska, ale tieto ďalšie už sú všetky z Čiech. Na rozdiel od Slovenska je to tam za strašne lacný peniaz, za 16 nórskeho korún (1,73 eur). Niektoré už môžu mať aj dvadsať rokov.

Darí sa jedliam na Hornej Hriňovej?

Ako ktorým druhom. Toto je napríklad kórejská jedľa, ktorej sa tu vôbec nedarí, ale je zaujímavá tým, že má šišky. Tie sú veľkým lákadlom pre malé deti. A tento druh je *Abies nobilis* – ohromne krásna, najkrajšia v Nórsku, ale tu sa jej tiež veľmi nedarí. Okrem toho tu vidíte *Abies arizonica* a toto je normandiana. Toto je zase konkolórka americká oregónska. Toto je

Ako je to s pestovaním? Nerobí Vám problémy také suché a horúce počasie, aké bolo toto leto?

Horná Hriňová - tu je ako v božom koši. Je tu vlhkejšie, chladnejšie v lete a teplejšie v zime. Sprvu tu bola taká voda, že sa tu nedalo ani kosiť. To všetko som musel odvodniť do Slatiny. Aj tieto jamy sú vykopané preto, aby voda po búрке nestiekla dolu, ale aby tu vydržala dlhší čas. Poprepájal som ich popod zem a na-

smeroval do rybníka. Malá jedľa vyžaduje veľa vody a hlavne v jarnom období. Vtedy sem dáme ponorku a môžeme zavlažovať.

Čo si vyžaduje pestovanie vianočných stromčekov?

Tu je okolo 5000 ks. Ujatost sadeníc je asi 97 %, to sú obalované sadenice. Strihá sa od kedy je treba, nedá sa to presne povedať. Toto je americký štýl, oni majú radi, keď nevidia kmeň. Naopak v Európe je žiadané vidieť kmeň aj vetvy.

Viete čo, to je celá veda. Musím sa na ňu dve minúty hľadiť a potom začnem robiť, to už ruky samé chodia. Na zníženie prírastkov je tiež viac metód, napríklad strihaním teminálu, ale to tiež musí človek vedieť, ako urobiť, aby nemal viac vrcholcov alebo odstránením spodných vetiev a iné.

Fyzická robota veľa času nezaberie, ale robím ešte kurzy a takmer celý čas sa pohybujem tu. Do zahraničia už nechodím. Keď robím kurzy na pestovanie, ľudia sa ma pýtajú, či sa nebojím konkurencie. Nebojím sa. Náš trh je absolútne smädný po kvalitných vianočných stromčekoch.

Ďakujeme za rozhovor a krásnu exkurziu svetom vianočných stromčekov.

Lesu zdar!

—as—

už tretia generácia s priemerom okolo 11 rokov. Grandiska tá ide celkom pekne. Napríklad tento stromček je škaredý, ale to je záležitosť zlej pôdy, respektíve prebytku vody.

Lesní pedagógovia z OZ Slovenská Ľupča vykročili správnou nohou

Lesní pedagógovia zo Slovenskej Ľupče zdá sa vykročili v ústrety svojej činnosti tou správnou, ľavou nohou. Po istých zmenách v „personálnom“ obsadení novo-aktivizujúci zamestnanci odštepného závodu - Miroslav Šuch, Ján Sroka, Lenka Šaríková, Tatiana Fekescová ako i Peter Ivanič chopili tejto dobrovoľnej, no iste aj záslužnej činnosti až nad moje očakávanie dobre. Som ale presvedčený, že aktivity Miroslava Šucha

V dňoch 29. – 30.9.2015 absolvoval európsky kongres Lesnej pedagogiky v Sielnici pri Zvolene, čo ho naštartovalo do ďalších aktivít v tejto oblasti. Návštevu Detského onkologického centra v Banskej Bystrici v mesiaci november len potvrdzuje, že aj touto formou sa dá spríjemniť

živého vianočného stromčeka do tohto zariadenia.

To, že lesná pedagogika na OZ Slovenská Ľupča sa uberá správnym

pobyt pacientom tohto nemocničného zariadenia. Keďže mladí pacienti majú obmedzenú

smerom je aj prístup ostatných našich lesných pedagógov, či už menovaných v úvode tohto príspevku ako aj staršej gardy Ludovíta Ivana a Jána Zázrivca, ktorí rozbehli tieto aktivity u nášho OZ. Sú to Deň rodiny v Banskej Bystrici, Zelená škola v obciach Slovenská Ľupča a Bádín. Medzi prvé akcie našich pedagógov patrí aj Deň Zeme na ZŠ Predajná a ZŠ okolitých obcí. Medzi pravidelne sa opakujúce aktivity patria lesné vychádzky, kde majú možnosť žiaci overiť si svoje vedomosti z prednášok v škole priamo v teréne.

Tieto lesné vychádzky sú zo strany škôl dosť vyhľadávané a atraktívne. Preto som sa rozhodol aj takouto formou im poďakovať za prácu, ktorú v tejto oblasti vykonávajú a popriať im veľa dobrých nápadov a chuti do ďalšej práce v oblasti Lesnej pedagogiky.

Vladimír Masica
Riaditeľ OZ Slovenská Ľupča

v oblasti lesnej pedagogiky treba osobitne vyzdvihnúť. Jeho prácu ocenili deti už v júni na akcii Zvolenské lesnícke dni a v ďalších mesiacoch júl a august pokračoval v nasadenom tempe. Zorganizovaním týždňa lesnej múdrosti pre Občianske združenie Strieška Brusno a lesnými vychádzkami pre MŠ Nemecká a Centrum voľného času Banská Bystrica. Navštívil aj detský súbor Matičiarik na ich letnom tábore v Medzibrode, aby aj touto formou priblížil mladým poslucháčom význam starostlivosti o les a jeho produkty.

možnosť pobytu v prírode, tak aj takto sa im pokúšame priblížiť dianie v prírode aby sme im uľahčili liečbu. Túto návštevu si zopakuje 30. novembra donesením

Uveríte?

Zima, teda aspoň tá kalendárna je tu a s ňou spojené rôzne disciplíny vyžadujúce si bohatú snehovú nádielku, dostávajú zelenú. Pri pretekoch psích záprahov to však nie je vždy len o sile, ale vyžaduje to aj kúsok zručnosti a hlavne inteligencie. Samozrejme tréning pred samotnými pretekmi strieda oddych. Spoločné trávenie času utužuje súdržnosť svorky a formovanie jednotlivých charakterov, na základe ktorých sa následne určí aj samotný vodca záprahu. Vodca je chránený ostatnými členmi svorky tak, ako to máte možnosť vidieť na priloženej fotografii víťazov psích záprahov zo Starej Ľubovne, z konca januára roku 2012.

Rubriku pripravuje Ferko Tárjako

Vývoj lesného hospodárstva v Uhorsku v Rakúskej monarchii

Obdobie od bitky pri Moháči (1526) po dualizmus (1867) (11. časť)

Reorganizácia hlavných lesných inšpektorátov a stav lesných úradov

Uhorská dvorská komora vydáva r. 1836 inštrukciu pre Kráľovský uhorský hlavný lesný inšpektorát v Budíne. Uvádza sa v nej, že panovník reskriptom z 31.5.1829 zrušil dovtedajšie tri uhorské hlavné lesné inšpektoráty v Budíne, Košiciach a Temešvári a zriadil namiesto nich pomocný vedecký orgán pre lesné hospodárstvo, poverený tiež hlavným dozorom nad lesmi v štátnej správe s názvom Lesná inšpekcia v Budíne, na čele s hlavným lesným inšpektorom. K personálu tohto inšpektorátu patri a: inšpekčný adjunkt s hodnosťou hlavného lesmajstra, lesný geometer a dvaja akcesisti. Hlavným lesným inšpektorom sa stal František Dušek, doterajší hlavný lesný inšpektor v Budínskom hlavnom lesnom inšpektoráte.

Organizácia lesníctva pri Hlavnom komorsko-grófskom úrade v Banskej Štiavnici

V roku 1838 v Prezídium úradu lesné záležitosti riadil hlavný lesný majster. Systemizácia jednotlivých lesných úradov uvádza len úradnícke, nie zriadené miesta. Niektoré polesia sa časom presúvali z jedného lesného úradu k druhému.

Lesný úrad v Banskej Štiavnici

Na čele bol lesmajster, ďalej kontrolór a zároveň účtovník. Lesný úrad mal polesia v Banskej Štiavnici, Banskej Belej, Dekýši, Pukanci, Voznici, Brode, Hliníku. Počet horárov bol 39.

Spojený Lesný úrad v Kremnici

Lesmajster mal funkciu i banského majstra, preto bol úrad spojený s baníctvom. Patrili k nemu tri polesia – Horný Turček, Dolná Štubňa a Kremnica. Počet horárov bol 14.

Lesný úrad v Novej Bani

Lesný úrad tu bol len krátkodobý. Lesmajster bol súčasne banským majstrom.

Lesný úrad v Kláku

Lesný úrad tu bol len krátkodobý.

Lesný úrad v Banskej Bystrici

Na čele bol lesmajster, patrilo k nemu deväť polesí – Predajná, Štiavnička, Lupča, Staré

Hory, Polhora, Čierny Balog, Ulmanka, Ľubietová a Beňuš. Lesný úrad disponoval kontrolórom, pisárom, účtovníkom a lekárom. Patria k nemu aj správa hrabľí v Banskej Bystrici so šafárom a kontrolórom. Počet horárov bol 35.

Lesný úrad v Brezne

Bol ustanovený až neskôr (v roku 1857). Disponoval lesmajstrom, kontrolórom, účtovníkom, obvodným lekárom a šiestimi polesnými – Štiavnička, Hronec, Krám, Dobroč, Polhora a Beňuš. Počet horárov bol 25.

Lesný úrad vo Zvolene

Novovytvorený lesný úrad. Vznikol z bývalého obvodu Zvolen - Dobrá Niva. Na čele bol lesmajster, ďalej kontrolór, súčasne účtovník so štyrmi polesiami – Jalná, Kozelník, Môtová a Hájniky. Počet horárov bol 21.

Tzv. Drevienka – najstaršie lesné príbližovacie zariadenie v hornom Uhorsku

V blízkosti obce Polomka bola v rokoch 1841-1842 vyprojektovaná a postavená z drevených žliabkových koľajníc „lesná železnica“ na dopravu dreva. Prázdné vozne vyťahovali do doliny dva za sebou zapriahnuté kone a drevom naložené vagony boli spúšťané samospádom nadol. Podobná trať bola postavená aj na Orave v doline Kohútová. Pre technické i fyzikálne problémy boli obe trate oedlho zrušené.

Zanedbané lesy súkromných panstiev, Greinerove publikácie

Uhorský hospodársky spolok upozorňuje 16.10.1845 Uhorskú miestodržiteľskú radu na skutočnosť, že napriek rôznym opatreniam a príkladu vzorne obhospodávaných erárnych lesov, je väčšina lesov na súkromných panstvách trestuhodne zanedbaná. V tejto súvislosti poukazuje Spolok na prácu Ľudovíta Greinera, zaslúžilého riaditeľa Coburgovských lesov v Jelšave a zároveň žiada, aby sa Miestodržiteľská rada urýchlene postarala o nápravu v hodnými opatreniami, alebo aby dala podnet k prerokovaniu tohto vážneho problému na sneme. Ľudovít Greiner k tejto téme vydal v roku 1845 štúdiu v časopise „Uhorský hospodár“ pod názvom „Sú zaistené naše lesy dnešnými zákonmi pred pustošením a devastovaním?“ Ešte 27.12. t. r. Uhorská dvorská kancelária vracia Uhorskej miestodržiteľskej rade list Uhorského hospodárskeho spolku a zaujíma k nemu nasledovné stanovisko: „Je pravda, že ustanovenia platných zákonov nechránia dostatočne lesy pred devastovaním. Treba si však uvedomiť, že za daného stavu nemôžu štátne orgány urobiť nijaké účinné opatrenia, pretože štát nie je oprávnený zasahovať do súkromného hospodárenia. Pomôcť môže jedine nová zákonná úprava, ktorá by presadila cieľavedomé pestovanie a hospodárne využívanie všetkých lesov.“

Vyššie les. učilište v Mariabrunne, neskôr Les. akadémia (1840 - 1850)

Ďalšia Greinerova publikácia, ktorá vyšla v tomto roku mala názov „Ako možno v našom spišskom kraji odpomôcť citeľnému nedostatku dreva a pustošeniu lesov“.

Nový názov Akadémie - Banská a lesnícka akadémia

V októbri 1846 zmenili – zrovno-právničili dovtedajšiu Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici na Banskú a lesnícku akadémiu. Od roku 1835 pôsobil na Lesníckom odbore profesor Rudolf Ritter von Feistmantel, ktorý sa pričínili reorganizáciu, a tým o zrovnoprávnenie lesníckeho štúdia s baníckym. Novo usporiadaná Akadémia mala šesť katedier, jedna z nich bola lesnícka. Matematicko – fyzikálne, technické, chemické a právnické náuky prednášali lesníckym poslucháčom profesori ostatných katedier. Na Lesníckej katedre pôsobil iba jeden profesor a jeho pomocník. Až roku 1867 nastúpil kolektív štyroch prednášateľov lesníckych náuk. Pri ďalšej reorganizácii Akadémie roku 1872 vznikli tri odbory – banícky, hutnícky a lesnícky – každý s určitým počtom katedier.

Významný rok uhorskej revolúcie

Dlhoročný spoločenský i politický odpor uhorskej šľachty k rakúskej monarchii vyústil v roku 1848 k obrodeneckej revolúcii. Táto prirodzene mala vplyv aj na štruktúru lesného hospodárstva v krajine, rovnako spôsobila chaos na Banskej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici, výsledkom ktorého bolo jednoročné prerušenie vyučovacieho procesu.

Revolúciu potlačili Habsburgovci za pomoci vojska ruského cára. Následne sa kruto vysporiadali s 13 odbojnými povstaleckými generálmi v Arade (obešením). Skonfiškovali sa majetky odbojárskym činovníkom a zaviedol sa tuhý absolutistický režim viedenského cisárskeho dvora. Krajina sa spravovala prostredníctvom kráľovského miestodržiteľa v Budíne, v stoliciach (župách) vykonávali výkonnú moc kráľovskí komisári. Avšak výdobytky revolúcie, odstránenie feudálneho spoločenských vzťahov v celej Európe sa už nedal anulovať. Aj v Uhorsku sa muselo prikrčiť postupne k realizácii nového pokrokovejšieho hospodársko – politického poriadku. Stalo sa tak uhorským zákonom o zrušení poddanstva z roku 1848 čl. IX.

Tento prerod vnútorných politických vzťahov medzi cisárskym dvorom a Uhorskom sa kryštalizoval ešte ďalších 19 rokov, pokým prišlo k vnútornému vzájomnému vyrovnaní, ktoré vyústilo v roku 1867 k politickému dualizmu.

Pokus o nový lesný zákon

Na krajinskom sneme 11.4.1848 došlo k pokusu o vypracovanie lesného zákona zákonným článkom č. 10. Bolo načrtnuté vypracovanie úplného lesného zákona, ale k jeho schváleniu nedošlo pre vzniknutú revolúciu. Cisárskym patentom zo dňa 24.6.1857 č. 121 rakúskeho zákonníka, s platnosťou od 1.1.1858, rozšíril sa

na územie Uhorska rakúsky lesný zákon z roku 1852, ktorý tu platil až do roku 1867. Od tohto roku vstúpil do platnosti opäť uhorský lesný zákon z roku 1807, článok 21. Bolo to však len provizórium a začali sa prípravy na spracovanie nového lesného zákona.

Prevod komorských lesov pod Ministerstvo financií v Budíne

Na základe rozhodnutia z 26.5.1848 bola zrušená Dolnorakúska komorská správa a Uhorská dvorská komora a prevod správy týchto komorských majetkov začlenený pod Ministerstvo financií v Budíne. Lesníctvo tu patrilo pod samostatný Lesnícky odbor na čele s hlavným lesmajstrom.

Lesný hospodársky plán mesta Dobšiná

Jedným z najvzornejšie vyhotovených lesných hospodárskych plánov z polovice 19. storočia býva označovaný lesný hospodársky plán mesta Dobšiná. Tento vyhotovil v rokoch 1849 – 1851 bývalý mestský lesmajster Ladislav Herzurt. Tento plán sa zachoval na lesnom závode Betliar, ktorý ho prevzal od mesta Dobšiná pri prevzatí mestských lesov do svojej správy. Tento ešte pred účinnosťou uhorskeho lesného zákona (zák. čl. XXXI./1879) vzorne vypracovaný hospodársky plán bol vyhotovený metódou plošnou a hmotovou.

Vznik Lesného úradu v Hrádku

V roku 1850 likavsko – hrádocké komorské panstvo zaniklo a v roku 1851 vznikol v Hrádku Lesný úrad (Forstamt Hradek), ktorý prevzal správu komorských majetkov. Od roku 1869 sa nazýval ako Uhorský kráľovský lesný úrad (M. kir. erdőhivatal) a v rokoch 1881–1919 pôsobil ako Hlavný lesný úrad (M. kir. főerdőhivatal) v Hrádku.

Riaditeľstvu, respektíve jeho predchodcom, podliehali lesné správy. Ich počet sa v priebehu rokov 1850–1948 menil. Do roku 1922 ich bolo osem (Čierny Váh, Likavka, Liptovská Osada, Liptovská Teplica, Lubochňa, Malužiná Svarín a Východná).

Registatúra riaditeľstva sa začína zlomkovite v roku 1851, kompletnejšie od roku 1856.

Cisársko – kráľovské dolnouhorské riaditeľstvo baní, lesov a majetkov

1. mája 1851 bola v Banskej Bystrici zrušená Banská komora a jej obvod bol priamo podriadený Hlavnému komorsko-grófskemu úradu v Banskej Štiavnici. Zároveň sa zmenilo aj jeho pomenovanie na Cisársko – kráľovské dolnouhorské riaditeľstvo baní, lesov a majetkov v Banskej Štiavnici. Tieto zmeny boli dôsledkom prijatia tzv. „Marcových konštitučných zákonov“ (20. – 31. marec 1848), ktoré viedli k ustanoveniu prvej Uhorskej vlády. Nebolo to však nadjho. Už v roku dualizmu 1867 bolo opäť zavedené pomenovanie Hlavný komorsko-grófsky úrad.

Uhorský lesnícky spolok

Novovznikajúce lesnícke spolky, ktoré vznikali v Rakúsko - Uhorsku v 19. storočí mali významný prínos v lesníckej osvete a vede. Jedným z najvýznamnejších bolo zakladajúce zhromaždenie Uhorského lesníckeho spolku (Ungarischer Forstverien), ktoré sa konalo 30. júna 1851 v Ostrihome. Iničiátori založenia spolku boli František Smetáček, riaditeľ kapitulských lesov a Wiliam Rowland, lesný zariadenovateľ a lesmajster prešporských lesov. Prvým

Rowlandov podpis pod Uhorským lesníckym spolkom

predsedom Uhorského lesníckeho spolku sa stal gróf Gustáv Königsegg z Pruského, podpredsedom riaditeľ cobugovských lesov v Jelšave Ľudovít Greiner. Spolok mal sídlo v Prešporke. Následné zhromaždenie sa konalo v Prešporke.

Stanovy Uhorského lesníckeho spolku boli zverejnené 13.12.1851. Ich osnova bola členená na desať bodov. Každý bod bol ďalej rozvedený na viac paragrafov:

Ciele Spolku – podporovanie a zdokonaľovanie obhospodarovania lesov.

Členovia – môže byť okrem lesníkov, majiteľov lesov, každý vzdelaný muž, ktorý má záujem o činnosť Spolku. Členské je dve fl. ročne.

Vedenie. Tvoria ho traja predsedovia. Prvý a druhý vybavujú agendu Spolku, tretí organizuje valné zhromaždenia Spolku. Predsedníctvo zvolí jedného plateného zamestnanca, ktorý vedie sekretariát a spravuje pokladnicu.

Prostriedky na podporu a dosiahnutie cieľov Spolku. Je to predovšetkým Valné zhromaždenie, ktoré sa zvoláva aspoň raz za rok, trvá aspoň tri dni. Spolok musí čo najskôr začať vydávať lesnícky spolkový časopis.

Vystúpenie zo Spolku a jeho rozpustenie.

Rokovací poriadok Uhorského lesníckeho spolku.

Úlohy predsedu Prezídia Uhorského lesníckeho spolku.

Úlohy tajomníka Spolku, agendy a zapisovateľov.

Schôdzky, hlasovanie a zhromaždenia.

Komisie, každá má päť členov.

V nasledujúcom desaťročí v lesníckom spolku prebiehala rivalita maďarských a nemeckých členov o jeho národné ovládnutie. Uhorský lesnícky spolok bol definitívne ovládnutý maďarskými členmi až v roku 1866.

Wiliam Stockmann

Úryvok z autorom pripravovanej publikácie „Dejiny lesníctva na Slovensku“

Tajomstvom opradený porcelán

Názov „porcelán“ vznikol z talianskeho slova „porcella“ v preklade mušľa. Tajomstvo jeho výroby objavili v Číne približne 700 rokov pred našim letopočtom. Neboli to ešte celkom biele ani transparentné výrobky. Pravý porcelán sa v Číne začal vyrábať po viac ako tisícročí, okolo 7. storočia nášho letopočtu. Pri správnom pomere všetkých zložiek „keramického cesta“ tvoreného zmesou kaolínu (zvetraná živcová hornina), kremeňa a živca, ich kvalitným vypálením vzniká tvrdý, biely a priesvitný materiál. Názov kaolín vznikol od názvu hory Gao-ling, odkiaľ sa ťažila porcelánová hlina v Číne. Výrobky z porcelánu s celadonovou glazúrou boli určené iba pre cisára a jeho dvor. Do Európy ho prvýkrát okolo roku 1290 priviezol zo svojich ciest po Azií Marco Polo. Porcelán sa Európania snažili vyrobiť sami, nakoľko táto surovina vo väčšom množstve dovážaná z Číny v 15. storočí bola vyvažovaná zlatom. V Európe bola jeho výroba komplikovaná, pretože bolo potrebné nájsť rovnakú kombináciu zložiek potrebných na výrobu a ich zastúpenia, ktoré v Číne získavali priamo z ložísk. Jedna z prvých európskych napodobení porcelánu vznikla v Taliansku v 15. storočí ako tzv. Medičejský porcelán. Bola to pórovitá hmota tvorená zmesou nabielo sa páliacich ílov, ktorá nedosahovala dostatočnú pevnosť ani transparentnosť. Až v roku 1708 v Míšni sa podarilo takmer po desaťročnom úsilí objaviť zloženie porcelánovej hmoty v Európe Ehrenfriedovi Waltherovi von Tschirnhaus a saskému lekárnikovi Johannovi Friedrichovi Böttgerovi.

Úlomok tohto porcelánu bol veľmi pevný, kompaktný, ale mal hnedočervené sfarbenie. Potom si objavitelia všimli biely prášok používaný na bielenie parochní, a tak objavili nálezisko kaolínu. Porcelán sa vyrábala na Míšeňskom hrade, tajomstvo jeho výroby poznalo len pár ľudí a bolo dôkladne strážené. V roku 1718 sa niektorým podarilo z hradu utiecť a v nasledujúcom roku založili porcelánku vo Viedni.

Na výrobu tvrdého porcelánu sa používa zmes 50 % kaolínu, 25 % kremeňa a 25 % živca (tavivo). Niekedy sa pridáva do zmesi krieda a mramor. Mäkký porcelán má menší podiel kaolínu. Porcelán je čistá a kvalitná surovina vyznačujúca sa maximálnou pevnosťou, transparentnosťou a bielym sfarbením, ktoré sa zabezpečuje pálením pri teplotách nad 1300 °C s obmedzeným prístupom vzduchu.

-as-

Unikátne negatívy

V Lesníckom a drevárskom múzeu sa nám do lesníckeho fondu podarilo získať unikátne negatívy zhotovené ešte na skle. Pochádzajú z rokov 1926 až 1927. Sú na nich zobrazené práce na budovaní drevenej výstupy potoka v Hornojelenskej doline. K prvému systematickému riešeniu úpravy bystriny u nás - Jelenec sa prístú-

Kamená dlažba na prepážke

ti bolo odporučené obyvateľom Horného Jelenca vystaňovanie, ale po ekonomickej stránke bolo lacnejšie upravenie bystriny.

V roku 1884 vydaním zákona č.117 z 30. júna vznikla vo vtedajšom Rakúsko-

Kamenná prehrádzka v dolnej časti potoka

Uhorsku systematická služba zahrádzania bystrín. Tento zákon na území Uhorska a teda aj na území dnešného Slovenska neplatil. Až do vzniku Československej republiky v roku 1918 sa na území dnešného Slovenska nevenovala zahrádzaniu bystrín a ani protilavínovej ochrane žiadna pozornosť. Prvý detailný projekt na Slovensku, pre technické a biologické opatrenia lavínového územia a riešenie úpravy potoka

pilo až po dvoch katastrofách, ktoré sa v Hornojeleneckej doline udiali v rokoch 1924 a 1925. V roku 1924 tu spadla veľká lavína, ktorá usmrtila 18 ľudí. Najväčšie lavínové nešťastie na Slovensku však nebolo prvou ani poslednou demonštráciou ohromujúcej prírodnej sily. Šiesteho januára 1925 vplyvom zničenia vegetácie a vplyvom lavíny došlo k záplave. Táto povodeň zaplavila všetky domy, zničila cesty a splaveniny siahali až po okná. Po tejto udalosti

Spevňovanie dna drevenými výrezní

v Hornojelenskej doline pod Krížnou, vypracoval na návrh prof. Ing. Dr. L. Skatulu, v roku 1925 Krajský úrad v Bratislave. V projekte bol vypracovaný návrh na kolové zábrany, snehové mosty, drevenú návejovú zábranu a terasovanie kamennými múrmi, spolu s ochranným zalesňovaním v celkovej hodnote 1 735 000,- Kč. Pre nedostatok finančných prostriedkov sa však tento projekt nerealizoval a upravil sa súčasťou len bystrinný tok, odvodňujúci Hornojelen-

skú dolinu. Skutočný náklad stavby bol 1 250 000 Kč (korún československých). Z tejto sumy prispel štát sumou 975 000 Kč (78 %), krajina slovenská bývalá župa sumou 212 000 Kč (17 %) a obec Staré Hory (záujemcovia) sumou 62 500 Kč (5 %).

Plocha povodia bystriny Jelenec je 9,6 km². Bystrina Jelenec pramení v nadmorskej výške 1400 m. Absolútny spád toku je 818 m, priemerný sklon je až 14,9 %. Celková dĺžka hlavného toku bystriny je 5,5 km, dĺžka prítokov 21,1 km.

Úpravami sa sledovalo zamedzenie splavenín, zmenšenie sklonu bystriny, rýchle odvedenie vody z doliny. Zabezpečiť neškodný prietok vysokých vodných stavov, predovšetkým cez osady, ktoré sa v doline nachádzajú (Rybô, Valentová, Horný Jelenec), chrániť ich obyvateľov, domy, pozemky a dolinovú cestu pred ničivými účinkami vysokých vôd, ktoré sa vyskytovali vždy po intenzívnych zrážkach alebo po väčšom topení sa snehu.

Stavebné práce na potoku Jelenec

Bol použitý prírode blízky materiál, stupne do skaly, odkôrnené smrekové žrde na zníženie drsnosti dna. Z tohto dôvodu bolo postavených 11 573 m² kamenných dlažieb s vyškárouvanou cementovou maltou a 598 m drevených zrubov. Dno bolo na ploche 1820 m² spevnené drevom odkôrnenými smrekovými a jedľovými výrezními s priermi 16 – 20 cm.

Úprava bystriny Jelenec už takmer 90 rokov veľmi dobre plní svoju funkciu a slúži predpokladanému účelu.

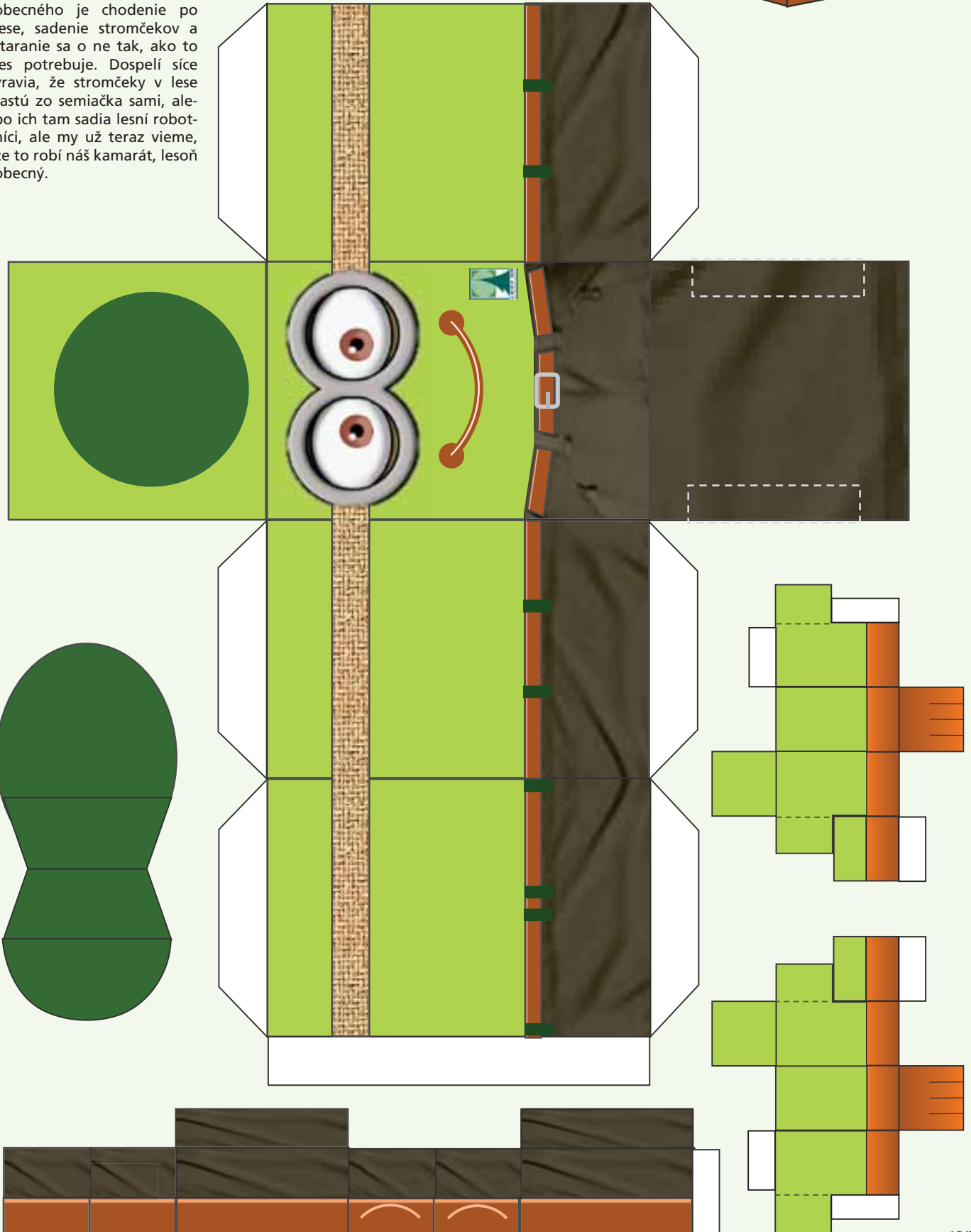
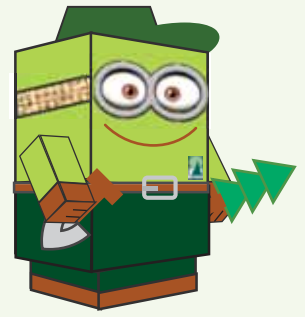
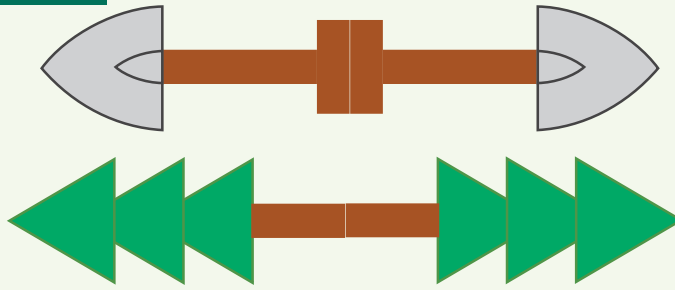
Fotografie, ktoré sa nám podarilo zhotoviť zo sklenených negatívov sú uverejnené po prvýkrát a určite majú svoju významnú historickú výpovednú hodnotu.

Milan Longauer

Zdroj: JAKUBIS M. 2004. Technické melioračné zariadenia v Hornojelenskej doline In:(Odborný seminár k 80. Výročiu pádu tragickej lavíny z Krížnej - Lesy a lavíny.)

LESOŇ OBECNÝ

je jeden z najužitočnejších druhov lesoňov. Vyskytuje sa na každom lesnom obvode. Najväčšou záľubou lesoňa obecného je chodenie po lese, sadenie stromčekov a staranie sa o ne tak, ako to les potrebuje. Dospelí síce vravia, že stromčeky v lese rastú zo semiačka sami, alebo ich tam sadia lesní robotníci, ale my už teraz vieme, že to robí náš kamarát, lesoň obecný.

Naše zariadenia

Kaštielik Morské oko

Milan Longauer

Mnoho turistov počas prechádzky okolo Morského oka nevynechá návštevu Kaštielika. Lokalita patrí medzi jedno z najkrajších zátiší na Slovensku, ktoré si zachovalo romantiku a prirodzený pôvab. Samotná stavba patrí k najkrajším lesníckym objektom na Slovensku. Posledná rekonštrukcia, ktorú zabezpečili Lesy SR, š. p. OZ Sobrance, bola realizovaná v roku 2005. Celková kapacita je osem lôžok, z toho šesť pevných a dve prístelky. Kaštielik, ktorý sa v roku 2007 stal významným lesníckym

miestom, znásobil po svojej obnove príťažlivosť pobytu pri jazere Morské oko. Ponúka nielen priestor na oddych, ale je i pripomienkou, že lesy boli a stále sú, pre človeka tým najprirodzenejším prostredím. Zrekonštruovaný kaštielik sa v súčasnosti využíva ako reprezentačná lesnícka chata, slúžiaca aj verejnosti.

Do roku 1945 Morské oko a okolie patrilo grófkke Gladys Vanderbilt - Széchenyi, ktorá v roku 1924 dala vybudovať pri jazere malý Kaštielik. Dôvodom výstavby bola choroba jej dcéry, ktorá sa tu úspešne liečila. Materiál sa na stavbu dopravoval po drevienke – dubových žliabkovaných koľajniciach. Kamenárske práce robili majstri zo Sniny. Tento objekt neskôr tiež slúžil ako poľovnícka chata. Grófkka Széchenyi založila v okolí jeleniu, srnčiu aj zubriiu oboru.

Pričinila sa tiež o vybudovanie hrádze, čím sa hladina jazera zväčšila z pôvodných 7 ha na 13,8 ha.

Medzi najzaujímavejšie slovenské lesné železnice patrila bezpochyby úzkokoľajka Michalovce - Remetské Hámre - Morské oko. Táto trať s rozchodom 760 mm, dĺžkou 43 km a parnom prevádzkou bola otvorená v roku 1924. Po železničke dopravovali drevo, vypálené drevné uhlie a železiarske výrobky. Železnička bola využívaná aj na dopravu miestnej šľachty a inteligencie, ktorá podnikala výlety do lesov Vihorlatu. V roku 1939, po vzniku Slovenského štátu a obsadení

Podkarpatskej Rusi a časti východného a južného Slovenska Maďarmi, nová východná hranica Slovenska pretala trať železničky a Remetské Hámre sa na päť a pol roka ocitli v Maďarsku. Z tohto dôvodu postavili novú trasu železnice, ktorá viedla z Morského oka cez Remetské Hámre do Nižnej Rybnice. Prázdne vagóny na dopravu dreva ako aj vagón na dopravu lesných robotníkov ťahala lokomotíva poháňaná parou. Neskôr bola parná lokomotíva nahradená dieselovou. Naložené vagóny sa smerom dole pohybovali samostatne samospádom, počas celej trasy boli obsluhou mechanicky brzdené. Na železničke boli viaceré výhybky a nákladné rampy.

Receptár

Kapor po perňštejnsky

Suroviny:

600 g plátok z kapra, 100 g hladká múka, olej, 3 dl biele víno, 0,5 dl vinný ocot, hrst hrozienok, 1 ČL muškátový kvet, 1 ČL mletý zázvor, šafran, 4 stredne veľké jablká, 100 g maslo, 2 stredné cibule, soľ, biele pečivo (príloha)

Postup prípravy:

V hrnci zmiešame víno, ocot, hrozienka, mletý zázvor, šafran, muškátový kvet a chvíľku povaríme, pridáme na kocky nakrájané jablká a necháme ešte 5 minút povariť. Kapra osolíme, obalíme v hladkej múke a osmažíme na oleji z oboch strán. Odložíme na papierovú servítku. Na masle osmažíme štvrté cibule, vložíme kapra, zalejeme pripravenou zmesou, uzavrieme nádobu a zvolna dusíme 10 minút. Podávame s bielym pečivom.

Dobrá chuť

Hálky (5/5)

Hálky na buku

Z dvojkrídlovcov vyskytujúcich sa na Slovensku sú zástupcovia háľkotvorných druhov zahrnutí len v troch čeľadiach vrtele Tephritidae/Trypetidae, zelenušky (Chloropidae) a bylomorovitých (Cecidomyiidae). Bylomorovité (Cecidomyiidae) - najpočetnejšia čeľaď dvojkrídlovcov v Európe s 1 800 druhmi má na Slovensku až 380 zástupcov, z ktorých je väčšina háľkotvorných druhov. V nasledujúcom príspevku si popíšeme dva druhy bylomorovitých, ktoré sú svojou ekológiou silne interagujú s jednou z hospodársky najvýznamnejších drevín Slovenska - bukom lesným.

Byľomor bukový

(*Mikiola fagi*)

je v Európe bežný a hojne rozšírený druh škodcu bukových lesov, patriaci medzi dvojkrídlovcov do čeľade bylomo-

Obr. 1a

rovité (Cecidomyiidae). Tento zástupca z rodu dvojkrídlych je drobný a nenápadný, dospelé jedince dosahujú dĺžky 4-5 mm.

Dospelé jedince majú polopriehľadné blanité krídla vystužené iba štyrmi pozdĺžnymi žilkami. Častokrát jeho prítomnosť potvrdzujú nápadne, najskôr zeleno-žlté a postupne červeno sfarbené súdkovité hálky na lisoch buka (Obr. 1a), kde ich už

Obr. 1b

začiatkom jari vytvárajú larvy liahnuce sa z vajíčok, ktoré samička kladie po jednom na vrchnú stranu listov. Na jednom listy ich býva väčší počet. Larvy vyvíjajúce sa vnútri hálky sú 3-4 mm dlhé, pričom samotná hálka dorastie do 5-10 mm. Každá hálka obsahuje len jednu larvu (Obr. 1b).

Byľomor bučínový

(*Hartigiola annulipes*)

je stále častejšie sa v Európe vyskytujúci druh. Dospelé letu schopné jedince sa vyskytujú od polovice mája. Počas celého júna kladú vajíčka cez vrchnú vrstvu pokožky listov, prevažne ich umiestňujú k stredovej žile listovej žilnatinu. V júli vnútorné tkanivo na vrchnej strane praská a formuje sa žltkastá, chlpatá, cylindrická hálka, veľká približne 5 x 3 mm (Obr. 2b), ale tiež tenšie hladké hálky so sotva viditeľnými chlpa-

Obr. 2a

mi. Každá ukrýva malú do 3 mm dlhú bielu larvu (Obr. 2a). Na spodnej strane listov sú miesta výskytu háľok okrúhle škvrny s tmavou bodkou uprostred. Hálky nakoniec menia farbu na červeno hnedú a v neskorom lete, keď dozrejú, oddelia sa od listu

Obr. 2b

a spadnú na zem. Prezimujú vnútri háľok a zakuklia sa na jar. V zamorenom opadanom listí môžete nájsť niekoľko háľok ale dreviny vyskytujúce sa navôkol nie sú ich prítomnosťou ovplyvnené.

-as-

Zaujímavé hálky sveta

*Andricus crystallinus**Callirhytis seminator**Cynips douglasii**Diplolepis mayri**Taxodiomyia cupresii**Loxaulus maculipennis*

Kalendár podujatí

12.12.2015

BURZA STAROŽITNOSTÍ A GAZDOVSKÉ TRHY
EXPO CENTER Trenčín

13.12.2015

BURZA EXOTOV A FARMÁRSKE TRHY
Agrokomplex Výstavisko Nitra

8. - 9.1.2016

CELOŠTÁTNA VÝSTAVA POŠTOVÝCH HOLUBOV 2016
EXPO CENTER Trenčín

16.01.2016 - 17.01.2016

MEDZINÁRODNÁ VÝSTAVA PSOV 2016
Agrokomplex Výstavisko Nitra

28. - 31.1.2016

POĽOVNÍCTVO A ODDYCH
23. medzinárodná špecializovaná výstava
Incheba Expo Bratislava

13.2.2016

BURZA MINERÁLOV A FOSILÍÍ
Výstava a medzinárodné stretnutie zberateľov minerálov, skamenelín a drahých kameňov
Stredisko kultúry BNM, Vajnorská 21, Bratislava – Nové mesto

19. - 21.2.2016

FISHING SHOW CARP & SPINNING 2016
11. medzinárodná výstava rybárskych potrieb
EXPO CENTER Trenčín

Životné jubileá

50 rokov

Ing. Červeň Vladimír,
vedúci ES Ladce – OZ Považská Bystrica

Maruškin Pavel,
technik LS Beňuš – OZ Beňuš

Ing. Petro Branislav,
referent MTZ a nákupu, SIS - OZ Slovenská Lupča

Ing. Raffay Eduard,
technik LS Brádko - Tisovec – OZ Rimavská Sobota

Antalík Ivan,
vedúci hospodárskeho dvora, SCHK Dobšiná – OZ Revúca

60 rokov

Florek Karol,
vedúci LO, LS Zákamenné – OZ Námestovo

Pidik Stanislav,
vedúci ES Ústreg – OZ Námestovo

Ing. Daniel Emil,
dispečer dopravy dreva – OZ Žarnovica

Opustil nás

Dňa 22. 11. 2015 nás opustil vo veku 70 rokov

Miroslav Zálešák

Čeť jeho pamiatke.

Pracovné jubileá

40 rokov

Lehocká Jana,
finančník – OZ Šaštín

Odchod do predčasného starobného dôchodku

Sasák Andrej,
technik LS Púchov – OZ Považská Bystrica

Varga Karol,
vedúci ES Tornaľa – OZ Revúca

Odchod do starobného dôchodku

Šabo Jozef,
referent dopravy a mechanizácie – OZ Topoľčianky

Cimmermann Eugen,
vedúci LO, LS Trábeč – OZ Topoľčianky

Čertek Jozef,
vedúci LO, LS Kšinná – OZ Trenčín

Krnáč Ján,
vedúci LO, LS Poltár – OZ Kriváň

Ing. Furták Vojtech,
technik LS Divín – OZ Kriváň

Rogosová Zuzana,
hlavný účtovník, účtovník projektu – OZ Rožňava

Rubriku spracovala Martina Velká

POZVÁNKA – ZIMNÝ KURZ TRÚBENIA

Klub trubačov Slovenskej republiky pozýva trubačov, poľovníkov a priaznivcov poľovníckej hudby na piaty ročník tradičných zimných kurzov poľovníckych trubačov, ktorý sa uskutoční **5.2. do 7.2.2016** v malebnom podtatranskom mestečku Liptovský Hrádok.

Zimný kurz bude zameraný na:

- nácvik viachlasného vydania Slovenských poľovníckych signálov
- nácvik súťažných skladieb na akademickú súťaž trubačov a vábičov vo Zvolene
- nácvik súťažných skladieb na Česko-Slovenskú súťaž poľovníckych trubačov v Pelhřimove
- nácvik výberu skladieb podľa požiadaviek účastníkov v prihlasovacom formulári

Prípadné otázky Vám zodpovie predseda klubu Ing. Edmund Hatiar prostredníctvom e-mailu (hatiar@slslhr.sk), alebo telefonicky na čísle **0911 311 040**.

Svet orechov

Domácnosť bez rôznych druhov čerstvého ovocia, sušených plodov a orechov najmä v zimnom období si vie málokto predstaviť. Z množstva druhov, ktoré sú bežne predávané sa možno práve na váš vianočný stôl dostanú tieto, pre niektorých pomerne exoticky pôsobiace jadrá orechov.

Carya ovata,

je veľký, opadavý strom, dorastajúci do výšky viac ako 30 m a môže sa dožívať 350 rokov. Dospelé stromy majú „huňatú“ kôru, čím sa líšia od mladých drevín s hladkou kôrou. Plodom je kôstkovica. Jadrá veľké 2,5 až 4,0 cm sú veľmi sladké a uložené v tvrdej škrupine. Tá je obalená zelenou dužinou rozdelenou na štyri časti. Na jeseň tmavne, stáča sa a rozdeľuje. Nepestuje sa na komerčné účely nakoľko prvá väčšia úroda sa objavuje cca u 40-ročných jedincov a cyklicky sa objavuje každých 3-5 rokov. Dožíva sa 100 rokov.

Juglans cinerea,

bežne známy ako Butternut alebo biely orech je rozšírený najmä vo východnej časti Spojených štátov amerických až po juhovýchod Kanady. Je to opadavý, pomaly rastúci strom, ktorý sa zriedka dožíva viac ako 75 rokov. Dorastá pritom do výšky 20 m (výnimočne 40 m) s priemerom kmeňa 40-80 cm. Plodom je kôstkovica tvarom pripomínajúca citrón. Vlastné jadro dlhé 3-6 cm a 2-4 cm široké je obalené sklerotizovanou pevnou vrstvou. Rastie na skalnatých neúrodných pôdach alebo v zátokách do nadmorskej výšky 1500 m n. m. Mladé stromy sú veľmi náročné na svetlo.

Juglans nigra,

v preklade orech čierny, bol do Európy privezený v roku 1629 z východnej časti Severnej Ameriky, hlavne pobrežných oblastí, kde je pestovaný ako lesná drevina kvôli jeho vysoko kvalitnému drevu cenenému pre tmavo sfarbené, pravé jadro. Tento opadavý strom dorastá do výšky 30-40 m. Prvá úroda prináša v 4-6 rokoch, najúrodnejšie obdobie prichádza ďalších približne 20 rokov, pričom životnosť je približne 130 rokov. Samčie a samičie kvety sa vyskytujú na dvoch rozdielnych stromoch.

Carya Illinoensis Koch,

pekanové orechy alebo puma orechy sú jadrá pekanového orecha patriaceho do čeľade *Juglandacea* – orechovité. Z Ameriky sa rozšíril do iných subtropických oblastí, ale hlavnou producentskou krajinou je USA s 90 % svetovej produkcie týchto orechov. Dorastá do výšky 20-30 m, pričom samčie aj samičie kvety vyrastajú na jednom strome. Zelené oplodje po dozretí praská a jadro padá na zem ako u vlašských orechov. Jadro má hladký povrch a ukrýva semeno podobnej štruktúry ako vlašské orechy. Stromy sa dožívajú až 300 rokov.

Bertholletia excelsa,

juvia štíhla je strom známy vďaka svojim semenám, ktoré bežne poznáme pod názvom para orechy, nazývané tiež brazílske orechy, pretože pochádzajú z Južnej Ameriky. Tieto semená sú umiestnené v plode, ktorý sa veľmi podobá kokosovému orechu. Každý takýto plod môže obsahovať až 40 semien chránených veľmi tvrdou škrupinou.

Macadamia integrifolia,

makadámiový orech, ktorého plody nie sú pravé orechy, ale kôstkovice podobné gaštanom. Sú guľaté a veľké asi ako čerešne. Majú tvrdú škrupinu, v ktorej sú uložené olejnaté semená. Tie sa nekonzumujú surové. Strom pochádza z oblasti severovýchodnej a východnej Austrálie, kde oddávna tvoril dôležitú súčasť potravy tamojších Aborigénov – pôvodných austrálskych domorodcov.

-25-

